Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ● ЕРА, 4 СЕНТЯБРЬ 1980 ШУ. ● № 107 (8237). ● Мах 2 кепиг.

КЪАХЬЕГАМА КОТАЛО

Малгобекски УБР коллективо дерригача техмико-экономически хьоккхамашта иттлагIча пятилетка программа хaнал хьалха кхоачашъяьй.

Пятилетка чакхйоале шу УБР коллективо дIаьхьйоьдуш дар хьинаре къахьега шу, эггара деккачIа толамаш деара шу да хьина. Лаьттан ченаш техкараша шоай декхараш тIа белгалдаьдар: «Буру тохара шера йоле ноябре 20 декабре чакхьиний, нит тIа цаьа схьакхача хьаьгье. Буру тохара эффективности къахьегама декхар лакхьаро чотагIа пхе шера програме 7 октябре — СССР Конституце Дента кхоачаше. Схьакхача хьаьгьера цIкхи 3,6 процент кIезигье». Уж декхарий декхараш да, къастIа 6,5, кхыметтел 7 километр кIоарга болх ба бозаш буровнкаш хилар лаьрхIача хIаьта а.

Мишта карагIдаьлад коллективо шо лаьрхIар кхоачаде!

Эггара хьалха белха кхьезгий М. А. Хадзиева, И. Н. Шляпова, А. З. Галоева кулгалдечa бригадий опыте товзaли. Царех хIора подразделени йоккий къахьегама котаялони дуккха ьха а. М. А. Хадзиева бригада, масала, 1979 шера итагех отрасле декхаргIьярех лаьрхIай, М. Н. Шляпови цуй ноакъостийи эггара хьалха туха кIоьзарча кюрнаган хкьачаб, хIаьта газе кIоаш толой — цо хьалхьий кIоарга тIоаншка махкдаьтта доаккхаш хилар. Лаьттан ченаш толамаш деча А. З. Галоева керте латтача буровнкаш управлене эггара хьалха рапорт деннад пхи шера задани кхочаньяраш. Цу бригадой опыт Iомаяьй, практически ерригача буровнкашa из дIайоржа а да болха юкъейаьлаьй.

Производстве эффективность лакхъяра боккха кIоархIам болаш резерв лоархI Малгобекски лаьттан ченаш текхараша социалистически эхь догIайоалари из эргахьнжа таьри. Из дикагIа дIайоалрнчера УБР партийни организаце практике юкъедоьладедьд «Хьинаре къахьегаре вахта котало хьинхареш хоалуш бе аха цIойи.

Управлене задданза дукхагIа хул коммунистически хьисапа къахьегама тIехьа яхье бьинараш. Коммунистически къахьегама коллектив яха цIи [illegible] бригадех баркI бригадена.

Малгобекски лаьттан ченаш толамашi хьинаре текхнески болх йоккха котало лаккхараш [illegible]. Таханр цар рапорт лу:

— ИттлагIча пятилетка задани социалистически декхараш дерригача техмико-экономически хьоккхамашта хaнал хьалха кхоачашдаьд. Цу юкъе 107.700 метр буру тохад, хьахььий 33 скважин — хьалха лайнараш 9 дукхагIа.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

БАРХI БЕТТА ПЛАН ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоша 1980 шера бархI бетта баьча балха итогаш лай республика статистически управлене. КПСС XXVI съезда сийленца накъахара шерра социалистически эхь йоаржалча республика промышленни предприятей коллектвоша продукци махкала лаккхара бархI бетта план 101,2 процент кхоачашъяьй, август бетта программа 100,7 процент кхоачашъяьй. Пачхаьлкхен планагIа лаьрхIачул совгIа махкала лаькхай 10 миллион совгIча сома махка тайп-тайпара продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани а толамца кхоачашъяьй. Социалистически яхье хьалха лотт мехкдаьтта доахараш, мехкдаьтта чакхдоахараш, машенаш ераш, яйгачен кхачани промышленноста болхлой, промышленноста хIэча доакъой болхлой.

Республикерча мехкдаьттахоша пачхаьлкхен планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад 24 эзар тонн мехкдаьтта 30 миллион кубически метр газн. Мехкдаьтта чакхдоахараша планал совгIа арахийца продукци а кIезига яц. 1980 шерен иттлагIча пятилетка планаш толамца кхоачаш а еш, КПСС XXVI съезда сийленца накъахара йола яхь тIа-тIа шерагIа ярккаш латт республикерча заводийи фабрикийи коллективашта юкъе.

Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 43-2 йолча установка технологаша доккхий социалистически декхараш тIаийцад КПСС XXVI съезда дикача производствени хьоккхамашца накъабахара. Шоаш тIаийца декхараш тIехкхочаш а деш, графикал хьалха бувлаш къахьегаш ба уж.

Установка сменашта юкъе дикагIа лоархIаши дена яхье хьадиа латтаиш а воккхагIвола оператор, коммунист Тищенко Павел Григорьевич керте латта смена. Цун керттердар да ший коллектива болх цо дика вIаштIехьбоккхар. Ший болх безаш хилаш, тахьь шера цу балха тIа Iовальчо опыте новкъостад ду цуна коллективо лердечи къахьегама толамашка кхувла. Массехказа П. Г. Тищенкона еннай «Социалистически яхье котмовшаре» яха сийлен Знак.

СУРТА ТIА: дикагIвола технолог П. Тищенко.

З. БАТЧАЕВА сурт.

В. И. Ленин цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводерча ЭЛОУ-АВТ яхача установкерча технологех эггара опытнегIа лоархIаш ва коммунист, воккхагIвола оператор Гурский Михаил Михайлович. Дика вIаштIехьбаьккхаб цо ше верте латтача къонача технологий къахьегам. Цудухьа хаддаьза социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIа цо кулгалдеш йола смена. Даим нийса лелаю цо установка технологически режим.

СУРТА ТIА: воккхагIвола оператор, коммунист М. Гурский.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ТЕХНИКА—ХАДДАНЗА ЙОАККХО

КПСС XXVI съезда сийна къахьегама вахте а этта хьинаре къахьегаш я Советски района «Госкомсельхозтехника» объединене коллектив.

Укх деношка тхо хилар юрта боахаме производственно-технически Iалашо еча объединене мастерске. Укхаза сихача темпашца ремонт еш латт техникана. Мастерской начальника С. Сапербаева дувц шоаш беча балхах лаьца:

— Июль бетта тоа а яь, боахамий кхашка араькхай пхи трактори, цхьа автомашин. Совхозийи колхозийи кхыйола дукха техника тоаяьй, царна эна оатхалаш тел. Техникана ремонт цехе яь Iац тхо, тха мастер-наладчик Даудов Абу хIара денна районa боахамашка ух, кхашнарча станашка ехача техникана ремонт ю. Цу гIулакхо вIаштIехьдоаккх техникага дикагIа болх байтилга, хьувкъам чуэцача е доакъар Iалашдеча хана из кIезигагIa сецa леттилга.

Техникана дика ремонт е хеш ба мастераш-слесараш Р. Таратухин, А. Шуличенко. Иштта дика болх беш ба сварщикаш З. Дудаев, А. Идигов. Цар а цар новкъосташа а хьинаре болх бу баьлан долаш тракторaш, комбайнаш, автомашинаш ремент еш дукха лоаттаяц.

Объединене баланса тIа 33 автомашин я. Уж чIоагIа накъайоал хьайбаша Iа доакхаргдолча доакъар хьатIауьза, кхашка органически удобренеш дIауьза. Массаза а хьинаре даьнъа лоац районерча субботникашка. ХIанз тха машинаш районерча школашта йоаго хIама хьатIеоаш я.

МоллагIча балха шоаш дIахьожабой а хьинаре къахьегаш ба опыт йола водителаш А. Баметгиреев, С.-А. Кадаев, Ш. Шапиев. Цар хIара дийнахьа кхоачашъю шоай нормаш. Царгара опыт хьаэцаш, техника дукха еш ба дукха хи йоацаш шоала йистеньккха кьона шофераш А. Джалмурзоев, С. Бабуев.

Барт тайна, хьинаре болх бу «Госкомсельхозтехника» объединенерча кхыча водителаша а. Цар кхашка, фермашка болх беча къахьегамхошта новкъостал даь а ца Iеш, района эна промышленни товараш лоаттаду. Наста-наста хьувкъам чуэцача новкъостал де ух объединене водителаш кхыча районашта а. Иштта хьувкъам чуэцача Грозненски района укх шера новкъостал деш хилар.

КПСС XXVI съезда — «тха хьинаре къахьегам» яха девиз а йолаш къахьегача «Госкомсельхозтехника» коллективо лаьрхIад пхе шера план Сийлахь-Йоккхача Октябрьски революце 63 шу доелаш толамца кхоачаде.

И. СОЛТАГИРЕЕВ.

ШОАЙ ДЕША ДАЙ

«Старогрознефть» НГДУ инженер Щербаков Федор Иванович керте латтача мехкдаьтта тIоанашта низ тIалоаттабара йолча цеха коллективо пятилетка тIехкхьарча шера Брагуны яхача мехкдаьтта доаллача моттиге хIара дийнахьен буси тIоанашка чудохийтача хин боарам 11400 тоннага дIакхачийта дош делар. Цар дош чIоагIа хиннад. Цхьайола организационно-технически мероприятеш чакхъяхарах, технологически оборудованех, технически хих дикагIа пайда ийбарах ханал хьалха кхоачашъяьй до бархI бетта план.

Парте аргIанарча съезда сийна къахьегама вахте эттача мехкдаьттахоша кхы тIа а хьинар айденна къахьег. Ер шу доладелча денз мехкдаьтта тIоанашта низ тIалоаттабарах даьккхад планагIа лаьрхIачул совгIа итт эзар гаргта тонн «Iаьржа дошув». Шу чакхдала юхейисача хана кхы а эзараш тоннаш мехкдаьтта доаккхаргда цар.

Цеха коллективо доахача толамашта юкъе дизза даькъа а лоацаш, хьинаре къахьегаш хиларца белгалбаьнна ба насосий машинисташ коммунист Пономарева Антонина, комсомолка Грудземиидзе Алла, слесараш Шевченко Анатолий, Солнышкин Сергей, Устинов Владимир, сварщик Данилов Виктор, кхыбараш.

* * *

Дикача къахьегама толамаща накъабоалх КПСС XXVI съезда Старогрозненски бурув тохара балхий управлене лаьттан ченаш техкараш. БархI бетта план тIехкхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа цар техад 2300 совгIа метр бурув. Бурув а теха йистеньккхай цар кйс скважина, планал дукхагIа ши скважина. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 14,3 процент тIехкхоачашъяьй управлене коллективо. Бурув тохара сухал лакхъярах, химически реагенташ, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, бурув деттача остех бизза пайда ийбарах дукхьал укх шера воркI бетта пачхаьлкхена 704 эзар сом пайда баьб цар.

Старогрозненски УБР бригадашта юкъе хаддаза хьалха латташ хьайоагIача Залялутдинов ТIахIира, Шулякин Ивана, Снегирь Владимира, Цаплин Владимира кулгалдеча йиъ буровой коллективо хIаналехьа рапорт деннад бурув тохара шера план кхоачашъярах. Массаза а бурув тохарен спуско-подъемни операцеш чакхъяхарем заданеш тIехкхоачаш а еш, кхыча сменашта хьоккхам телаш къахьегаш я коммунисташ М. Баталов, А. Бураков, В. Шевелев, Н. Башкин керте латта коллективаш. Шоай къахьегама толамаш цар хетаду КПСС XXVI съезда.

Т. АЛЕКСАНДРОВ.

ХЬИНАР АЙДЕННА

Укх деношка Шалински района «Искра» яхача совхоза хьайбаш леладеча фермашка, производствени бригадашка, боахама кхыча участкашка собранеш хилар. Цигача вIашагIкхийттача коммунисташа, парте боацараша, берригача къахьегамхоша чIоагIа дегаш айденна дийцар КПСС ЦК июньски (1980 ш.) Пленума, цигача къамаьл даьча КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa Л. И. Брежнева къахьегамхошта хьалхашка оттадаь декхараш.

КПСС XXVI съезда баха ма боагIа накъабахара хьайбаш леладераша доккхий декхараш тIаийцад — 7 ноябрь хьатIакхоачаш планаши декхараши кхоачаш а даь, планал совгIа продукци арахеца.

Уж декхараш цар шеко а йоацаш кхоачашдергда. Беркате къахьег укх шера искровцаша. Пачхаьлкхенга 200 тонн ялат дохка дезаш хиннача 400 тонн дехкад. Иштта воркI бетта 285 тонн шура йохка езаш бар уж, хIаьта 15 август хьатIакхоачаш 312 тонн шура ехкай. Соахка Iалашдаьчуя шозза дукхагIа доакъар Iалашдаьд, боахаме тIа-тIа дукхагIа хул хьайбаш.

Уж толамаш даьхараш ба совхоза хьинар дола къахьегамхой. Белгалбаьнна дика боахаме къахьегаш ба доярькаш Х. Садулаева, Н. Масхадова, Н. Арсанукаева, Л. Хутуева, механизатораш Н. Муртаев, А. Баймурадов, М. Ахмадов, С. Алиев, кхыбараш. Цар къахьегаме хьокхам тел. дIайоьзийтай шоай опыт, нигирхой хьехамчаш ба уж.

В. ЗАНГАЕВ.

Республика кхашка

Сентябрь хьатIаэттаб, хIаьта юрташкарча механизаторий къахьегама вахта хIара денна дукхагIа низ тIабахийта безаш хул. Ялатийна лаьрхIа чуэца йолаяьй хьажкIаш.

1980 шера 1 сентябре хьакхаьчача даннеегIа, республике ялатийна лаьрхIа чуийцай эггара хьалхара 858 гектар хьажкIаш. Уж чуэца доладеннад Наурски, Сунженски, Урус-Мартановски, Шалински, кхыча районий боахамаш.

Гурахьа ялаташ дIадера кийчдаьд 142 эзар гектар оахам, гуйран ялаташ дIадера мел эш оахам кийчдаьд Ачхой-Мартановски района боахамашка, из болх чакхбаьккха бовлла боахи Грозненски района механизатораш. Цхьабакъда, гуйран ялаташ дIаде оахам кийчдара болх геттара мела бу Назрановски района боахамашa — эшачох 40 процент, Урус-Мартановски района боахамаша — 48 процент, Сунженски района боахамаша — 61 процент.

Эггара хьалхара зябь 31 эзар гектар кийчъяьй — плана пхелагIа даькъе.

Зябь ахара балхаш дикагIа лел Малгобекски, Ножай-Юртовски, Шалински районий боахамашка. ТIехьабисаб Наурски, Грозненски, Сунженски, Ачхой-Мартановски, кхыча районий механизатораш.

ХЬЕХАМЧА

«Сунжанефть» НГДУ скважинашта капитальни ремонт еча цеха мастер коммунист Макнычев Александр Иванович шоай коллективе болх дика вIаштIехьбаккха ховш воле саг санна вайза ца Iеш кагирхой воккха деттагIен хьехамчен санна а белгалваьнна. ХIаьта юкхьанца цун новкъосталца шоай къахьегама тIа баха баьнна итташ бола кагий нах хIанз шоай балха тIа дика шьар а беина толаме къахьегаш ба цар коллективе меттел кхычахьа а. ХIаьта шоай хьехамхочун чIоагIа сий деш болча бригадена карагIдувла балха тIа доккхий толамаш даха: кхо шера задани соахке а кхоачашъе вIаштIехьдаьннад цар. Иштта дукхача шерашка хьанала къахьегаши беркате кхетамах болх беши хьавоагIа Александр Иванович «Знак Почета» яха орден луш белгалваьккхав, дукхаза партийни профсоюзни органашка хийрнав.

Вай таханара цу тайпара хьехамхой кхоачам беш бац къоначарна дIакла шоай кIоарга технически зенеш балха йоккха опыти хиларех. Безам бола граждански, шоай Даьхен бокъонца бола патриоташ, коммунистически дог-уйлаца шоай декхар хIара денна хьар санна тIатеIIа кхоачашдергдараш церех хьалхеебанза барг боецалга кхетадеш ба уж.

ХIанз республика халкъа боахаме тайп-тайпарча доагъошка шоай лоIамагIа ва гIулакх дIатIа а нийса къахьегача массехк эзар волча хьехамхочох дукхагIа бараше цу тайпара кхета а ду шоай декхар. Царна юкъера а белгалбаха вегаргIоли шоаш башхадица хьехамчий болга хьахьекхад Социалистически Къахьегама Турпалаша В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода воккхагIволча оператор Ведерников Николай Ивановича, СМУ-2 бригадира Хаджиев Шамсуде, хIаьта иштта Назрановски ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода слесарь-лекальщик Котиев Ахьмада, «Красный молот» завода токара Шимнова Клавдия Ивановнас, Грозненски локомотивни депо заготовительни цеха слесарий бригадира Шакнуев Владимир Антоновича, дуккача кхычар.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацей кулгалца хьехамчий болаш вай республике тIа-тIа шорагIа баржаш латт. ХIанз вист-иостагIе чакхйоах пайдига нагирхошта шоай зенеш, опыт, хьаькъал дIателарий елаташ. Нохч-ГIалгIайчен йоккхача предприятешка, совхозашка, колхозашка цу балха лостам телар дукха лаьрхIе советаш вIашагIъехкай. Цу дерригас толашагIболча къахьегама ветеранай опыт шорагIа йоаржара аьттув боалийташ доли хьалаш хьадоьд.

Хьехамча яхар сий доли цIи я. ХIаьта хIаш из декхар кхоачашдеш къаьст-къаьста кадровни болхлой хиина ца Iеш бIарчча къахьегама коллективаш а я. Цу хьакъехьа дукха дика хIамаш дувца йиш я СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически, «Красный молот» заводий, бувзама управлене коллективаех лаьца. Цар махкера шефски новкъостал лоаттаду № 1, 3, 7 йолча профессионально-технически училищашта.

Бакъда, вай кхоачам бах Iе йиш йолаш доц цу даькъе Грозненски радиотехнически завода, Назрановски трикотажни фабрика, № 1571 йолча автоколонна, дукха дукхагIйолча гIишлошъечи организацей, колхозий, совхозий коллективашка деш долчох. Укхаза дукха ба болх беш бола кагирхой, хIаьта царех дукхагIбараш хIанз а тIехьа шоашта кадровни болхлой тIачIоагIбаза ба. Цар партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша цIенхашта уттадац хьехамчий болаш шоай коллективашка шерварца, цар советий болх товбарца дувзадена дола дешаш.

ХIанз предприятешка, учреждениешка балха ухта нагирхой берригаш хIана бац аьнараш юкъера дешар дийша хул. ТIаккха нийсе хургдац йоккха балха опыт хилерах кхойчам а бах царел лоакагIа дешара боараш бола болхлой царна тIачIоагIбеш хилча. ХIанзара хьехамча коллективе сий деш, вахар дика довзаш кхетам бала хеши хила веза. Геттара бакъахьа хIама де царна лаьрхIа семинараш а еш педагогикан психологен лардаш дIайовзийтачар дер.

ХIанз лаккерчен лаьрхIа юкъерчен дешара заведенешка приемни экзаменаш чакхйоалаш летт. Толамца цу тохкамах чакхбаьнараша дIахо дешаргда, хIаьта йисарех доккха дакъа производстве къахьега долалургда. Цигта чIоагIа эшаргда царна кадрови болхлой новкъостал, говзах, хьехам.

Цу дерригне дIадех партийне, профсоюзни, комсомольски организацешнера хьехамчий балха опыт шерра йоарживелга, уж ди тIехьа дукхагIа хулга Iалашделга.

Кулгалхоша, общественни организацеша цIакха дицдалийта йиш яц хьехамчий болх товбарца дувзадена гIулакхаш, шоашта болча аьттонка а доацаш вамаьрша шоай балха а вахара а опыт, дега йIоахал къоначарна дIателарий сий де, уж морально а материально а хестабе безилга. Болх иштта оттабойя болхлой классан ахархойи йоккхагIйолча ноахалех когаметта дIаоттаргйола тешаме смена хьалкхее аьттув баргба вай. ТIаккха цунга хьекийна бернатогIа хургда КПСС XXVI съезда накъайолхаш вай къахьегама коллективашка кийчду совгIаташ а.

ХЬУВКЪАМ ЛАКХБАРЦА ЖОП ЛУРГДА

Делкъяйна салоIача хана гулбелар «Самашкинский» совхоза лаьтта леладераш. Цар чIоагIа уйла тIайохийташ буецар шекара свеклаш чуэцарах а чакхъяхарах а лаьца арабаьнна КПСС ЦК-и СССР Министрий Советеи керда соцам.

Ахкан наккъе этта геттара чIоагIа йIовхал Iаьдкъай шекара свеклай кхашта, хIаьта а укхаза сел доккха зе даьдац царна, республикерча кхыча боахамашка санна.

Хаоттамна хьовзама самашкинцаша дукхьалъоттайир лакхъенна шоай балха гонзал, денал, тоайир лаьтта леладара культура. Тоаденна дада хоза култ нхийтта кхаш. Хьалхалаттачарна юкъе я М. Абдулвахабова, Б. Авторханова, У. Газиева кулгалду бригадаш.

Цар бокъонца болча дай хьисапе бу болх, хов лерттIа къахьегам вIаштIехьбаккха, кхобац цу гIулакка низ, хьинар. Цунга хьежжа да лаьтта хьалуш дар а.

БIаьсти, свеклаш дIас дукха хьалха, уж дIас хьакъоастадаьча кхай тIа тIоадал дIакъайлар. Кхаш шаьрдир, царна дика обработка йир. Свеклаш дIаелехьа тоъам хилал удобренеш тIайсар кхай тIа, свеклай ги дIадувча хана — гербицид. Свеклаш лоацача хана — дикь балха дийнахьа дIайийна яькар. Цул тIехьагIа лаьтта тIера хьанийс а деш, IотоIадир. Агротехнически мероприятеш йиаза чакхйоахаш дерригача кхай тIа макха баькихар.

Сигалара догIа делхарга хьежаш багIанзар свеклаш лелаераш. ХьатIаьнача свеклашта обработка ешше а, дIадоладир хиш дехна канаш цIендара, догIан хьисапе хиш деттача агрегаташта ремонт яра балхаш.

Кхашка кхозза хий диллар, диазза мугIарашта юкъера обработка йир, шоалагIа еча хана минеральни удобренеш а тувсаш.

Тахан гуш да свеклаш лелаечар зехьа къа ца хьийгалга. ХIанале цхьадолча мерзача овлаша 3—4 килограмм оз, кхы а дегI да дезаш я уж.

— Укх шера мел йокъал лаьттаяле а, юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 300 центнер свеклаш чуэцаргья оаха, — бIубенна дувц совхоза директора Н. Батыжева. — Уж 40 центнер дукхагIа я хьалха тIаийца хиннача социалистически декхарел. Из тха лаьтта леладераши КПСС XXVI съезда ду къахьегама совгIат ди.

Соахка, масала, совхоза къахьегамхоша шера планал совгIа 1650 тонн шекара свеклаш ехкар пачхаьлкхента. ХIанз а атта йоаца экзамен яла кийчлуш ба самашкинцаш: 280 гектар йолча кхай тIара 8,5 эзар тонн шекара свеклаш чуэца дага ба уж.

Хьувкъам ший ханнахьа а дикал лакха йолаш а чуэцара техника кийчъеш, дикагIа йолча методагIа шин комбайнаца свеклаш чуэца дага ба самашкинцаш.

Мерза овлаш хьаувзаргдоле кхьукъаш къоастадаьд, уж Iодоассаде чIоагIа покрытия йола майдаш яьй. Свеклаш лоацача хана хьаньха яргйолаш план оттаьй. Уж шекар деча заводашка дIаувза лаьрхIа автоотряд вIашагIъеллай.

Боккха пайда боал лаьтта леладерашех шекар дераших цхьана леладеча гIулакхах.

— Уж бувзамаш кхы а кIоаргде деза, — йоах И. Батыжева — яхьа итогашка хьожача хана морально а материально а белгалбаха безар къахьегаме хьалхалаттараш: совхозо — заводе болх беш барашн заводо — совхоза болхлойн. Договора пунктащ кхоачаш ца яьрашкара цIенхашта хьадехилта чIоагIдича, бакъахьа да. Цу гIулакха йоагIа санкцеш а къоастаеза. Иштта беча балха къахьегама овсарле айергья, дукхагIа хургда шекар.

С. ЗЕЛИМХАНОВ.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА— ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

КХОАЧАМБОАЦАРАШ ГУЧАДАЬХАР

«Назрановский» совхоза коммунисташта доархIаме ха к ер — цехови парторганизацешка отчетно-хоржамий собранеш чакхъюалаш латт.

Цу тайпарча собране укх деношка гулбелар автогаража, стройучастка, МТМ коммунисташ. Баьча балхах шийн новкъосташта хьалхашка доклад йир парторганизаце секретара Барханоев Алихана. Шера баьча балхаца дукха дар дIахо йодача хана накъадаргдола хIамаш, къаьстта белгалдаьхар партийни, бовхама балха юкъера кхоачамбоацараш, гIалаташ.

Масала, автопарка водителаша дакъа ца лоацаш цхьакхха болх бац совхозе. Шоаш дIакхаьчача хьинаре, кIаьдвалер, хало ца къовсаш бу шофераша болх. Эггара хьалха латт къона коммунист Барханоев Абулаит. Ше волча метте 1,5—2 норма дя йоаккхаш ди дIадахийтадац цо. Автопарка партгрупорга Албаков Сулейма каст-каста гулбу коммунисташ шоешта хьалхашка латта декхареш дувца, бакъахьардар хьаэца. Дика кхетама болх бу коммунисташа, агитатораша КПСС ЦК июньски (1980 ш.) Пленума материалех лаьца. Парте XXVI съезд хьаеллача денна къахьегама совгIаташца накъабаха лаьрхIад автогаража болхлоша.

Кхы а ши партгруппа я парторганизаце — стройучастке и МТМ-ей. Албаков Iийса ва стройучастке партгрупорг, МТМ партгрупорг — Тохов Муса. Стройучастке партгруппе 5 коммунист ва. Балха эшача моттигашка дIаоттабаь а къахьегаме хьалхалаттачарца а ба уж. Дика лел гIишлонхой болх, 7 бетта план 125 проц. кхоачашбаьй.

ДIахо новкъоста Барханоева дийцар коммунисташа шоай партийни порученеш кхоачашъярах. Белгалбаьхар иш. Тохов, Барханоев, Арсамаков, Абадиев, кхыбараш, общественни гIулакхашца дакъа лоацараш. Масала, Тохов Муса — МТМ партгрупорг, совхозан парткома член, КПСС Назрановски райкома бюро член ва. Дика леладу шийна тIадилла декхар. ХIаьта производственни заданеш массаза а тIеххкоачашъеш хьавоагIача цо дуъ шера чакхъяьккхай 5 шера план.

Цхьадолча дикача гIулакхашца цхьана балха тIа долча кхоачамбоацарех а дийцар докладчина. Эсала лел парте мугIарашка дикагIа бола къахьегамхой хьачуэцара гIулакх, отчетни хана 1 саг мара хьачуийцавац КПСС члена кандидаталла. Коммунисташ А. Дзейтов, А. Хашагульгов цхьайолча хана собранешка хилац, вовсаш ханнахьа хьателац.

— Балха дукха зе деш гIулакх да, — аьлар А. Барханоева машинашта, трактораштa эшаш йола запасной оатхалаш ца тоъар. ДукхагIа йола хIамаш лоалахошкара ехаш я, эшар наггахьа мара хилац складе. Механически мастерске чIоагIа во бу болх.

Докладах лаьца къамаьлаш деш дакъа лаьцар 7 коммунисто. А. Хашагульгова аьлар: «Цхьайолча хана ниийсденнад ханнахьа собранеш ца воагIаш, балха гIулакха гаьнна дIа-хьа ваха, я гIалат да. Ала безам ба са балха кхоачамех воккхагIволча прораба Р. Местоева кIезига теркалду тхо — сантехнически болхлой. Эшаш йола материал дукхагIа йолча хана йоацаш хул, болх ца беш цхьаза 4—5 ди доаккх.

Ведзижев Бадруддина (пилорама болхло) белгалдаьхар шоай балха тIара кхоачамбоацараш.

Масала, токарни цех. Цу чу болх бе хала да, 20 шу хьалха хьалъяь из гота я, Iай шийла хул, цу хьакъехьа мелла дийцача а оарцагI воалаш саг вац. Пилорамага йиззача нагрузках болх байтара эш эстакада — хенаш атта ютIакерчалургдолаш. Уж «лоалламбоаца» хIамаш юкъера дIададьча, — аьлар Бадруддина, — вай геттара дика къахьегалургдолаш да. ХIаьта вай декхар да балха хьинар тIехдоаккхаш парте XXVI съезда накъадаха.

Белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахара болх кхы а дикагIа тоабара декхар тIадиллар керда хержача секретара Барханоев Iалихана, цун заместителa Абадиев Руслана.

У. МИСЛАУРОВ,
тха штате воаца корреспондент.

«Красный молот» завода пхелагIча цехе эггара къонагIча электросварщиках цаI ва Батаев Сергей. Советски Эскаре гIулакх даь ваьнначул тIехьагIа вера из укхаза балха. Хала хиларах балхах бIухъоажабеш воацача, шийн болх бовзара хаддаза тIахувш волча цо лоацача хана фараерзайир электросварщика говзал. Дукха юкъ ялалехьа социалистически яхье хьалхалаттарашта юкъевахар из. Цхьанкха смена дIахийтац цо шийн норма 30—40 процент тIехкхоачам ца еш.

Дукха ха йоацаш цун вахаре Iалашмате боккха лоархIам болаш гIулакх хилар. Хьинаре къахьегании общественни балха тIа дика дакъа лоацаши хиларах из коммунисташа дIаийцар КПСС члена кандидаталла.

СУРТА ТIА: электросварщик С. Батаев.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Нохч-ГIалгIай гIишлонгъяра управленена чуйоагIача СМУ-4 гIишлонхоша шерра социалистически яхь йоаржаьй укх шерен бIарччача пятилеткан планаш ханал дукха хьалха кхоачашъяре. Цу яхье тIехдика производственни хьокхамаш а доахаш белгалбаьнна ба дукха болхлой. Цар цIерашт йоахача хана СМУ кулгалхоша эггара хьалхарчарца хьоахаю штукатур, коммунистически къахьегама ударник, комсомолка Ташаева Малика. Хьинаре къе а хьегаш дика толамаш дахарах, эшача хана новкъосташта гIо де кийча хиларах коллективе сий даьвад цун. ХIара сменагIа норманаш 130—140 процент кхоачашъю цо.

СУРТА ТIА: дикагIйола штукатур, комсомолка М. Ташаева. З. БАТЧАЕВА сурт.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

27 августа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума аргIанара заседани хилар. Президиумо дийцар «Нохч - ГIалгIай АССР моттигерча Советий исполнительни комитеташка, предприятешка, организацешка, учреждешка Советий сессеш йолча хана депутаташа тиймача преложенешкеи замечанешкеи хьажара практика хьакъехьара» РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума соцам кхоачашбарах дола доаш, из кхоачашбара чакхъяха еза мероприятеш чIоагIйир.

Заседане хьежар «Планировани тоаярен боахама механизмо производства эффективности балха дикали лакхъяра ю воздействия чIоагIъяпен хьакъехьара» КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцам кхоачашбарах лаьца яьча республика моттигерча промышленноста министерства отчетага. Президиумо белгалдаьккхар, министерства укх тIеххьарча хана даькъа ду доал тоадара, производственни планаш кхоачашъяра хьалхара карарча предприятей кулгалхой бекктонхам лакхбара тIадераадаь гIулакхаш чакхдоахаш хилар. Цунца цхьана Лакхехьарча Совета плановобюджетни комиссе баьча тохкамо а из доаш Президиума заседании дувцаро а хьехьекхачох, министерства шорттига эргабоах даькъа кулгалдара болх. ИттлагIча пятилетка контрольни заданеш керттерча хьонхамашта кхоачашъеш яц. Ше баьча соцам тIа Президиумо министерствагара хьадийхар карарча шера план кхоачашъелга Iалашдар, цхьайтталагIча пятилетке дакъа детIадоаладара перспективни план оттаяр, цу цхьан ханна предприятеш технически кхы тIа а кийчъянза ярг ца хилара, болхлоштеи специалисташтеи къахьегамен бытен хьалаш тоадера керттера уйла тIа а йохийташ.

Лакхехьарча Совета Президиума ниттта хьежар «Нохч-ГIалгIай АССР советски, боахама, кхыча организацешка къахьегамхой письмошца бу болх дIахо эргабаккхарех граждананш тIанйбара гIулакх тоадарен декхарий хьакъехьа» Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1979 шера 10 августа баь соцам кхоачашбелга вIаштIехьдаккхара Октябрьски райисполкомо беча балха хьакъехьарча» дешага а.

Заседане ниттта дийцар «Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутатий массаэарча комиссешен халкъа тIахьожама органашен гIулакхаш цхьана чакхдахара хьакъехьара», НГIАССР Лакхехьарча Совета депутатий письмош хьажара порядка хьакъехьара», «Къахьегамхоишта «Ветеран труда» яха медаль ялара хьакъехьара», кхыдола дешаш.

Дийцача дешаех лаьца доагIаш дола соцамаш тIаийцад.

ЧИТИНСКИ ОБЛАСТЬ. Ханал хьалха кхоачашъяьй ше шера план «Востсибуголь» яхача объединене Харанорски кIора разреза къахьегамхоша — баьккхай 26,2 миллион тонн кIор. Парте XXVI съезда беха набоагIара накъабахара забайкальски шахтераша, къахьегама овсарле лакхъелга а кIор дукхагIа боаккхилга а чулоацаш, керда социалистически декхараш тIаийцад.

СУРТА ТIА: Харанорски разрезера «Карьерный» яха станци.

Г. КАЛЬЧАНА сурт.
ТАСС фотохроника.

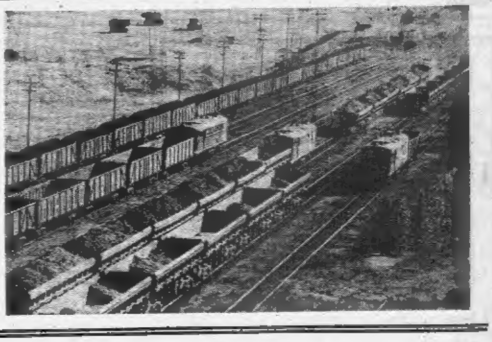

ДЕПУТАТА ОТЧЕТ

Укх деношка «Грозненский рабочий» издательства болхлой юкъара собрани хилар. Цига халкъа депутатий Совето города экономикеи культурен дегIайоалаяра беча балхах, цу даькъе долча кхоачамбоацарехи дийза дисарехи, харжархоша тIадийхка декхараш ше мишта кхоачашду дийцар Грозненски городской Совета депутат йолча печатникас Толкачикова Агафья Ивановнас.

Укх тIеххьарча шерашка республика столице дикка болх баьб город хозьаь тоеш, хьалъяьй дукхи социально-культурни объекташ, вах чубаха цIенош, керда троллейбусни автобусни маршруташ ехкай халкъо хержараша хьинаре дакъе а лоацаш.

Цунца цхьана, горсовета чакхдаха ниаткъала долча дешаех, де алареx дийцар депутата.

ХIаьта гулбеннараша даь хаттараш, къамаьлаш керттерча даькъе городской транспортага ритмично болх байтилга, тикашка хьаэца хан-ханнахьа баьцадаараш, сом лоаттабелга дIадехаш дар.

Депутата доп делар ше дIахо йодача хана харжархой наказаш кхоачашдара кхы а чIоагIагIа оарцагIъяргхилара.

С. ШАБИЕВ.

ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ ОПЫТ—МАССАНЕНА А

ХАНАЛ ХЬАЛХЕИ ТIЕХДИКЕИ

«Малгобекнефть» НГДУ скважинашта капитальни ремонт еча бригадашта юкъе эггара дикагIа лоархIачарех цаI я мастер А. Д. Кокоев керте латта бригада. Пятилетка план В. И. Ленин ваь 110 шу дузача дента кхачалехьа кхоачашъяра Карабулакски УБР-ерча Ю. М. Мовлаева кулгалдеча бригадо дIайолаяь инициатива чIоагIа къобалъяь хьаллаьцача цун бригадо «Грознефть» объединене бригадашта юкъе эггара хьалхарчарца рапорт делар цу дезача дента кхачалехьа ше пхе шера план кхоачашъярах. Укх шера 22 апреле дена цхьайтталагIча пятилетка календарагIа къахьегаш я из.

Юхедиса мехкдаьтта доалача моттигашкара «Iаьржа дошув» доаккхаш ба хIанз «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахой. Цу хьалашка паччахьалкхен плани тIаийца декхараши толамца кхоачашдара болх беш йолча скважинашка хадданза боагIача боарамагIа болх байта беза. Уж мехкдаьттен гаьи йоахача управлене 528 скважина я, царех 30 мехкдаьтта кIеж еттаца яраши вожаш насосяш яраши. Болх ца беш сеца йоллагIа скважина сихагIа тоа а нь болх бе йолаллийтар керттера декхар да скважинашта капитальни тевуцция ремонт еча бригада. Из лоархIаме болх беш «Малгобекнефть» НГДУ кхо бригада я. Кокоев Алексей Давыдовича кулгалдеча бригадо укх пятилетка шерашка 30 скважинана капитальни ремонт яьй, из хул планагIа лаьрхIачул дукхагIа. Ше ремонт мел еш йола скважина ханал хьалха йистейоаккхаш хьа я йоагIа из. Пятилетка шерашка паччахьалкхена цо кходаьд 46 эзар совгIа сом.

Скважинашта ремонт еча дIайохийта ха лоацъяро торо хулийт кхы тIа а массехк скважина, ремонт а яь, мехкдаьтта тела йолаялийта. Ше доахача къахьегама толамашца мастера А. Д. Кокоева кулгалдеш йола бригада «Малгобекнефть» НГДУ йиза па Iеш, вай республикал араьхарча дукхача мехкдаьттахошта а йовзаш я.

КЪАХЬЕГАМ КХЕТАМЦА ВIАШТIЕХЬБАККХАР

Къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхарах торо хиннай скважинашта еш йола ремонт дикагIа хилийта а цунга дIайода ха лоацъе а. Хадданза йолча графикагIа болх бу бригада коллективо. Цо вIаштIехьдоалийт календарни ханах бизза пайда эца. ремонт ярга хьежаш болх ца беш латташ скважинаша йоаккха ха геттара кIезига я. Типови проекта тIа белгал малаккхара ю еш йола ремонт, скважина ремонт яра йола наряд-заказ шийга хьакхаьчача бе беза болх дикагIа чакхбаккхара даькъе мастер дагавоал бригада болхлошца. Цар тийнна пайдане предложенеш ларде а лувцаш кхоачашду ремонтни балхаш. Бригаде хьалхагIе а тоадайт скважина тIадолха наькъаш, хьалхагIе а заказ а даь нийтъю материалаш.

КIирагIа бе безача балха планировани ю, цох хIара дийнахьа бе безар белгал а боаккхаш. Иштта къахьегам вIаштIехьбаккхарах хьахулаш дар дика да. Бригада хIара член шийна тIачIоагIъяьча участке къахьегаш ва. Айхха бувзам лоаттабеча вахташа эшаш дола гIо-новкъостал дIа-юха деш, дикагIйола опыт дIа-хьа йовзийташ къахьег. Бригадера хIара ремонтни сменин говзалаш йолаш ба, цудухьа балха тIа моллагIа хьовзам хинна моттиг нийсъелча царех цаI шоллагIчоа новкъостал де дIаотт.

Шийгарча оборудованена, инструмента дика доал ду бригадо, ший ханнахьа профилактически ремонт ю царна, уж балха тIа тешаме хургйолаш. Цудухьа пайда а беш дIайохийта ха дукхагIа хул, дIадахача шера из хилар 96,8 процент, тIаийцача декхарех 92 процент мара хила ца езача. Цхьан скважинана ермонт ярга дIайохийта ха 74 сахьат кIезигагIа хилар нормагIа йоагIачул. ХIара вахто ший смена дIаяллалехьа ше къахьегаш хиннача участке порядок ю, нийсденна е нийсдала тарлу кхоачамбоацараш дIаязду вахтови журнала тIа. Сменаш хувцалуча хана болх сеца юкъ а яккхац. Иштта болх барах кхераmазен техника бокъо толхаль моттиг а нийсъяльйтац. Дерригa балхаш дикеи ханал хьалхеи чакхдоах, цудухьа шозлагIа ремонт е езаш хилац скважинаш.

КЕРДА ТЕХНИКЕИ ТЕХНОЛОГИИ

Бригадана тIачIоагIъяь «А-50» яха агрегати инструментальни вордингаши мара яц. Вож мел йола оборудовани, спецтехника эш-эшача хана хьаккхуь скважине. Ремонтни балхаш дIадоладелча шерра пайда ийбу Iилма-тохкама институто кийчъяьча кердача техниках. «Малгобекнефть» НГДУ скважинашта ремонт еча мел эша говзалаш караерзаьй бригада болхлоша, цу даькъе полимерехи синтетически кIувнехи пайда а эцаш деш дола изоляционни балхаш, скважина призабойни зонера гIум чIоагIъелча де дезараш, скважинашта термогазохимически обработкаш елга. Скважинашта еш йола ремонт сихагIа чакхъяккхара укхаза юкъейоалаяьй «Скайтон» яха керда установка. Ремонтни балхаш сихагIа дара тIадерзадь дукха кердадараш балха юкъехувл бригадо. Укх тIеххьарча хана цар кийч а яь юкъейоалаяьй «Электроэнерги йоацача хана манифольдашта продувка яра йола приспособлени». Цар еннача рационализаторски предложенех реконструкци яьй цементни тIаьшта бурув тохара йолча клинашта, цар еннача предложенех юкъебоалабир турбашкара зIамига аьшка оатхалаш хьалувцаш бола боаж-моарзагIа. Цар ээараш сомаш пайда баьб предприятена.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬ

Бригада кердача къахьегама толамашка кхувлача керттерчарех цаI да социалистически яхь дика вIаштIехьяккхар. «ХIара балха денна — дикала Знак!», «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача девизегIа шерра яхь йоаржаьй коллективе. Цу яхье дакъа лоац вахташа, профессех болча болхлоша. ХIара болхлочун ше-ше тIаийца декхараш да. ХIара бетта итогаш ю яхье баьннараша даьхача къахьегама толамий. Укхаза болхлоша шоаш къоастаю дикагIйола смена, дикагIйола болхло. Бригада болхлошта юкъе яьржача яхье котало яьккхача болхлочо дакъа лоац «Профессех дикагIвар» яхача конкурсе, хIаьта шу чакхдаьлча гIалат ца воалаш болх беш хьавенача цунна «Социалистически яхье котаьккхар» яха сийлен Знак лу. Сменашта юкъе яьржача яхье укх шера хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIа бурувдеттар Г. Я. Разнатов керте латта смена. Смения нормаш 125—140 процент кхоачашъю цо.

Яхье яьннача вахташа доаха къахьегама толамаш хIара дийнахьа дIаязду социалистически яхьа экрана тIа. Вахташа, цхьаболча болхлоша доаха толамаш довзийташ каст-каста «Молния» яха листок арахец. Яхье котбаьннараштa сийлен грамоташ тел, областной слеташка ухийт уж. В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денна дика къахьегама толамаш доахаш накъавенача пхе болхлочоа Ленински сийлен грамотеи «ИттлагIча пятилетка ударник» яха сийлен Знакаши еннай. Царна юкъе ба бурувдеттараш И. Л. Ткачев, Г. Я. Разнатов.

«Малгобекнефть» НГДУ массехк дика инициатива дIайолаярех я А. Д. Кокоева бригада. Царех цаI я «ХIаране беча балха дикалгара — производства эффективностата» яха цо дIайолаяь инициатива. Дукха болх бу бригаде бригадни формагIа къахьегам вIаштIехьбаккхара, оборудованехи материалехи биззагIа пайда ийбара, керда техника балха юкъеккувлара чотагIа къахьегама овсарле лакхъяра.

«Къахьегама дисциплина толхаль цхьа моттиг нийсъелча кварталагIа бригадана луш йола преми ца луш соцайойла» яха инициатива дIайолаяьр а А. Д. Кокоева бригада я. Из бригадана йола цIенхашттара испытани я. ХIаьта а ремонтникаша дIахьекхар къахьегама дисциплина ца телхаеш болх бе торо хилар.

КПСС XXVI съезда сийленца накъалхара бригадо лаьрхIад йиъ скважинана капитальни ремонт яь яккха, планагIа ремонт е езараш кхо скважина мара йоацача. Болх ца беш лаьтта скважинаш сихха ремонт а еш юха болх бе йолайолийтача А. Д. Кокоева кулгалдеча бригадо дизза дакъа лоац «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахоша паччахьалкхен плани тIаийца декхараши толамца кхоачашдара лоаттаеча къовсаме.

А. БАХАРЦЕВА,
«Грознефть» объединене социалистически яхь йола инженер.

КПСС райкома пленумера

ТОАБЕ НАХА АТЕИСТИЧЕСКИ ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИ КХЕТАМ БАЛАРА БОЛХ

Укх деношка хиннача парте Сунженски райкома пленуме «Бахача наха атеистически, интернациональни кхетам баларах болча КПСС ЦК соцамга хьежжа» идеологически, политико - кхетама болх дIахо тоабарах» доклад йир парте райкома хьалхарча секретара В. И. Гулаева.

Парте районни комитето КПСС XXV съездеи парте Нохч - ГIалгIай обкома пленумийи решенеш ларде а лувцаш, укх тIеххьарча хана цхьадолча даькъе тоабаьб атеистически, интернациональни кхетам балара болх. ЛаьрхIа из дош дувцаш парте райкома пленумаш, партийни активай собранеш, бюро заседанеш хиннай.

Атеистически, интернациональни кхетам балара, кадраш балха дIанийсъяра новкъостал деш хьайоагIа районера партийни организацеш. Районера 60 совгIа саг хиннав республике атеисташ кийчбеча курсе, 67 саг хиннав районе атеистий курсашка дешаш.

Районе болх беш я атеистически совет. Укхаза дешаш ба партийни организаце секретараш, атеисташ, юрта Совета кхалнаьха совети председателаш. Районерча атеистически советаша каст-каста шоай заседанешка дувц юкъхьанцарча партийни органиэацешка атеистически советаша болх мишта бу. Масала, цар ладийгIер Ленина, XIX партсъезда, Орджоникидзе цIерагIча, «Путь к коммунизму» яхача колхозашка атеистически болх бара деша та.

Дика болх беш хьайоагIа районера «Знание» яха общество. Дуккхьал 1979—1980 шерашка атеистически темаех 621 интернациональни кхетам баларах 496 лекци йийшай, цхьабакъда, нохчий, гIалгIай меттала 56 мара йийшаяц. Из болх дика лелабу Серноводскерча юртбоахама техникуме, Орджоникидзевски № 1 йолча школе, Нестеров, Карабулакерча № 1, 2 йолча юкъерча школашка, «Путь к коммунизму», Орджоникидзе цIерагIча колхозашка.

Дика болх бу Карабулакерча № 1 йолча юкъерча, Орджоникидзевски бархI шера, Ассински № 2 йолча юкъерча школашкарча лектореша. Цхьабакъда, из болх мела лелабу Мужечи, Арште, Серноводске, Орджоникидзевски станицерча цхьайолча моттигашка.

Бахача наха интернациональни, атеистически кхетам балара дика болх беш хьабоагIа санаторно-хьуи школа директор. Орджоникидзе цIерагIча колхоза идеологически балха волча парткома секретара заместитель Чаниев Адарахьман, XIX партсъезда цIерагIча колхоза инженер Спиро Нелли, халкъа суда председатель Модебадзе Павел, Нестеровски юрта Совета председатель Мейриев Дудар, кхыбараш.

Лектораша - атеисташа дика болх барах цхьаццайолча юрташка юкъейоалаяьй керда обрядаш, хаттарашта жоп телаш йола сайренаш, тIема ветеранашца вIашагIкхетараш, читательски конференцеш, кхыяраш.

Дика болх беш хьавоагIа лектор-атеист Мейриев Дудар. Нестеровске вахаш ва хьалхагIа хинна сектант Коляднинский Лукьян Васильевич. Мейриева цунца доттагIал тессар, каст-каста къамаьлаш дора цо леладаьр харцахьа долга дIахьокхаш. Кхийтар Коляднинский ше хьалхагIа леладаьр харцахьа хиларах.

Курсашка деша баха хинна лектораш Гациев Мухьмад, Умаров Ахьмад, Бузуртанов Мухьмад, Султыгов Мухьмад дика опыт йола лектор-атеист Хашиев Тайсум, цхьабакъда, тIеххьарча хана цар вIалла гIалгIай, нохчий меттала лекцеш ешац. Атеистически, интернациональни кхетам балара болх тесса бина лектораша Кирина Светланас, Брыньо Валерис, Февралева Зоис, Варновская Валентинас, кхыбараша.

— Массанейа ховш да, — йоах докладчино, — вай хIара юрта дукха дина тоабаш йолга. Цар чIоагIа новкъарле ю районе беш болча интернациональни, атеистически балха. Цхьабакъда, еррига колхозаш, совхозаш, юрта Советаш, культура учреждениеш, районо яц цу хьакъехьа боагIаш бола болх беш.

Масала, Карабулаке вахаш ва Тоньогубов Василий, Карабулакерча бурув деттача управлене, бурильщика гIонча ва из. Цига лхаш яр Гусева Ольга а. Шоайла безаш бар уж, цхьабакъда, мареи сесагеи регистрации йир кинае.

Иштта Нестеровски станицерча С. М. Глобина яхача метте каст-каста гуллу сектантски группаш. Цул совгIа, царна хул бераш. Ца доагIаш беш доахар, пленка тIа дIаязъьяча доакъол дехьарча передачашка ладувгIаш хулар. Иштта сектантий тоабаш гуллора Троицки станице а. Цига дакъа лоацаш бар Орджоникидзевски станице бахаш бола РезниковIар шоай бераща.

— Мархаш доастача дийнахьа колхозхоша «Кирова», «Победа», «Заветы Ильича» яхача колхозашка, «Госкомсельхозтехника» МСУ, АТП балха хьа ца боагIаш бисар цхьаболча болхлой цхьацца бахьанаш а доахаш. Из гIулакх массехказза дувцаш, из ца хилийта гIерташ хьавоагIа Мейриев Хьадиса Дудар.

Дувцача деша бехктоккхам кхета а беш, вай дIаала декхарийла да, партийни, советски, административни органаша тайп-тайпара зуламаш дечарца къовсам лоаттабелга къахьегама коллективашка шерра кхетама болх а беш. вIаштIехьдаккхац, аьнна. Укх тIеххьарча кхаь шера райопе кIезиг ца даларал совгIа, дукхагIа хиннад. Доклада тIа цIенхаштта критика йир культура отдела. Орджоникидзевски Серноводски станичи Советашта дукхагIйолча школашта, колхозашта, цхьаццайолча кхалнаьха советашта, дин культех дола законодательство кхоачашдара тIахьожам лоаттабеча комиссешта, цар шоай балха доккхий гIалаташ дувлийтарах. Цу дерригне а тешал ду идеологически болх цар во вIаштIехьбаккхара.

Пленуме пренешка къамаьл дьча Орджоникидзе цIерагIча колхоза парткома секретара М. А. Дзейтова байщар шоай коллектива юкъе баь атеистически, интернациональни кхетам балара болх. ХIара керттерча участке къахьегаш коммунисташ ба. Тоалуш латт из болх, экономика деша болхлошка дикагIа Iомадайтилга Iалашдаьд. Укх шера а во къахьегац коллективо. Опыт йола 10 пропагандист ва из кхетама болх беш.

— Цхьабакъда, — йоах цо, — парткомен, цехови партийни организацейи балха тIа цIенхаштта кхоачамбоацараши даьза дисараши да. БоагIача - боараме оттабаьбац идеологически болх. Партийни комитето шиъ беррига низ тIабохийтаргба уж кхоачамбоацараш дIадахара.

— ЧIоагIа критика йир тхоза доклада тIа, — аьлар Орджоникидзевски станичи Совета исполкома председатела С. Е. Гридасовас. Из нийса я. ХIана аьлча тха станице вахаш ва 27 къамах вола 17 эзар саг. Цудухьа дукха ба тха болх. Дин культех дола законодательство кхоачашдара болх беш я комисси 13 саг юкъе а волаш, киназ беча балхага хьожаш я ревизионни комисси. Деза денош хулча хана бахача нахапа беседаш ю. Комиссена гучадаьлар Кунта-Хьажий мурдий тоабаш, баптисташ станице хилар. Оаха болх бу школай, библиотекай, культучрежденей новкъосталца.

ДIахо цо дийцар кагирхой коллективашка даьлах тешаш болча нахиц беш бола атеистически кхетам балара болх шербе безаш хиларах, гучадаьхар цу даькъе дола кхоачамбоацараш.

— Тахан вай дувцаш дола доп чIоагIа бехктокхаме да. Тха газета оагIонаш тIа укх шера 15 статья араьннай цу балхах лаьца. Мархаш дасталехьа дукхха материалаш яр газета оагIонаш тIа. Статьяш дукха я, цхьабакъда, чулоацам лоха болаш я уж. Цу гIулакха бехке я эггара хьалха районни газета редакци, цхьабакъда, бехк тIерабаккха йиш яц партийни организацента, юрта Советашта, лектораштa - атеисташта, «Знание» яхача обществана.

ДIахо цо аьлар интернациональни, атеистически болх дика лелабеш хьайоагIа «Путь к коммунизму», XIX партсъезда цIерагIча колхозай коллективаш, цар юрта Советаш, шоай вахаре юкъеэзай керда обрядаш, дикагIйола традицеш. Гучадаьккхар цхьайолча юрта Советаша, лектораша - атеисташа из болх во лелабелга.

Газета оагIош тIа цу тайпара материалаш кепатохац деза денош хьатIакхоачача хана мара. ДукхагIъараш тIа дувц ди мишта хьахиннаб, кIезига дувц цуна доала зуламаш.

Пленуме къамаьл даьча «Сунжанефть» НГДУ мастера А. М. Махнычева, XIX партсъезда цIерагIча колхоза инженера атеистически балха организатора Н. В. Спирос, ВЛКСМ райкома секретара А. А. Даурбекова, районо заведующе А. Р. Чередникова, «Путь к коммунизму» колхоза профкома председатела Е. Т. Закарченкос, кхычар дийцар наха юкъе кхетама болх беча ювлийтача ледарлонех, кхоачамбоацараш дIадахара шоаш де лерхIачох.

Атеистически, интернациональни кхетам балара болх тоабара тIаберзабаь боагIаш бола соцам тIаийцар пленумо.

А. САГОВ.

Пятилетке хьалхалаттараш

ТІЕМ ТІА САННА КЪАХЬЕГАМЕ А

Болх беш воаллача хана дукхаза а зийнав аз слесарь-инструментальщик Алексей Федорович Стафеев. ХІаьта массаза а чІоагІа хьагащ бІаръхьежар со: моллагІа а производственни операцеш цо маькара, сиха, хоза кулг тохаш мишта кхоачашъю.

Вахара йоккха школа яьккха ва Алексей Федорович. Ткъо шу а даьннадацар цун 1942 шера военкоматера повестка йоагІача хана. Иштта нийсвелар из тІом беча эскарца, 120 миллиметрови миномета наводчик а волаш. Стафеева дакъа лаьцад Ржева юкке, Сталинград, Донбасс, Одесса, Херсон, Николаев, Бессараби йоаккхаш баьча дирача тІем тІа. Дунайл дехьа а ваьнна, из кийнав Болгари, Румыни, Венгри, Югослави мукъайоаккхача дакъа лоацаш. Австре седаб цун тІема никъ, цига деадир цо дукха сатийса Котанох Ди а. Цу дог гІоздаьннача дийнахьа дошо бос баьнна цун наькха тІа лепар «Сталинград лораярах», «Одесса яккхарах», «Майрал гойтарах», «Будапешт яккхарах» яха медалаш, Цlе Седкъа яха орден. Цу совгІаташта тІехьагІо ІотІакхийтар цхьаьнха а — «Германи эшаярах» яха медаль.

ДемобилизацегІа цІавеначул тІехьагІа хььналча балхах чуийра Алексей Федорович. ТІемо гІоарал доадаьча мехка ма чІоагІа а эшар-кх маьршача къахьегамга сатессача цун кулгаш.

ХІанз итт шу даьннад Стафеева тха вагонни депо болх бу. Балха хьа ма нийщинге а технически хьажар деча пункте хьожавир из. ХІама хьадара тІера, къахьегам дукха безаш, сменерча нохчъоастий моллагІа предложени хьалхлоецаш хилара дукха ца говц ший еш даьккхар Алексей Федоровича.

ТІавийрзза Іомайора цо вагонага хьожача мастера говзал. Іомалуча хане бокъонца дузтІаваьлча, ах юкъагІа датадар цо цхьаккха хІама.

Ший чоалханеча професса ерриге къайлеваш бокъонца шоаш маьрра хьа а Іомаль, шоай кхелаш машиннаькъа транспортаца юкъа лейнача къонача болхлошта ший опыт дІатела волавелар из. Цу юкъа цо кийчваьв вагонашта ремонташ ю 20 совгІа слесари вагонашка хьежа 11 говзанчи. Шоай хьехамча хозача дешаца хьоахаву цун учениаша. — Алексей Федорович санна бола болхлой дукхагІа балар-кх. — йоах цар. — Из-м опыт йола слесарь хинна ца Іеш, ший ерригена знанеш, опыт хьовачарна дІаяла кийча вола хьехамча а ва.

ХІанз механически оборудоване цехе ший къахьегама вахта дІахьож ва Стафеев. ТІема бирсача шерашка а тІом чакхбаьннача тІехьагІа а лейна хаполаш Іаьткъай цуьна тахан. Цудухьа аттагІча балха тІа вахаза валанзар из. Цхьабакъда, ухаза а ший декхараш дизза кхоачашду цо. Производстве хьалхалаттатун тІема совгІаташта тІакхийтар цхьаьнха а — «Социалистически яхье котамьнпар» яха наькха тІа йоаллаю Знак.

ДІавахача слесара айдаь хинна къахьегама хьинар тахан кхы тІа а хаклденнад. «КПСС XXVI съезда даха мадоагІІара пакъадахар духьа лелаеча социалистически яхьа хьакъехьарча» КПСС ЦК соцама гІулакхашца жоп а луш, Алексей Федорович Стафеева доаккхагІдола декхараш тІайийцад: иттлагІа пятилетка хана хьалха кхоачашъе. Коллектив дог тийша я цо ший дош кхоачашдергдолгах. Цунна бола тешам — къахьегамах хьахулаш дола доккхий хІамаш.

П. ВДОВИНА,
кадранта йола Гудермесски вагонни депо начальника помощник.

ДОАКЪАР КИЙЧДАР

ТІехь тІехьа дукхагІа Іовш латт доакъараш колхозийн совхозийн фермашка. 1980 шера 1 сентябре кийчъяьр 149 эзар тонн, е заданех 68 процент йол, 208 эзар тонн е заданех 104 процент ча, 388 эзар тонн силос лаьттах еллай е 23,2 эзар тонн баьца хьоар кийчдаьд — заданех 75 процент.

Заданех 80 процент совгІа йол кийчъяьй Наурскии Надтеречнии районий боахамаша. Шелковской района боахамаша 30 эзар тонн е заданех 73 процент йол кийчъяьй.

Задане тІа лаьрхІачох ах совгІа силос еллай Ачхой-Мартановски, Грозненски, Гудермесски, Малгобекски, Наурски, Шалински, Шелковской районашка.

Маьхера доакъар — баьций хьоар планал совгІа кийчдеш да Наурски, Ножай-Юртовски, Шелковской районий боахамаш. Шелковской района боахамашка 11 эзар тонн баьций хьоар кийчдаьд. Из хул республике кийчдергдолча дерригача баьца хьоарах ах хІана хилац аьнна. Цхьабакъда, из маьхера доакъар кийчдара тІехьадисад Гудермесски района боахамаш — 31 процент, Назрановски района дараш — 35 процент, Сунженски района дараш — 28 процент, Шалински района дараш — 22 процент.

Доакъараш шортта Іалашдара кхоачамаш долаш да. Силос дІахо а йоллаш латт, чуэца доладергда гІадамаш гидуаргий кортолгаш, шекара свеклай лордаш, хІаьта иштта шоалагІа люцерна а хьоккхаргьа. Кхашка мел йола хІамаш чуэцар — юрташкарча къахьегамхой лоархІаме гІара декхар.

СОАХКА ХИННА ХЬОВЗАМ ДАГА А БОАГІАШ...

«Назрановский» совхоза доакъар кийчдечара репортаж

«Назрановский» совхоза Пхьилекъонгий-Юртарта шурий-товарни фермера детта доахан, соахка Іай эггара доакъарийна къегІа йолча хана, дукхагІча даьхе пхьерага хулар. Кхоачаденнадар кхьметтел юхкедиса ча а. Тоннах 50 сом а телаш ХІирашкахьара кІйде дийзар из хьайбаш ца долийташ Іангара дахара.

«Іатта шура метта бихьс йоалл» оалаш ма дий вайна. Цу тайпара, доакъар ца тоъар бахьан дукха а кІезигагІа дІатийлар пачхьалкхенна шура, цунга хьежжа геттара лоха яр цун хьоанал а.

Соахкара Іа дицдаланза бола отделене а ферма а кулгалхой цхьнтарра оарцагІбьннаб укх шера доахан Іай даа а юхедиса е шортта доакъар Іалашдар духьа. Из гІулакх эггара сагоиагІчарех а лоархІаш, доакъар Іалашдера балха къьнетта шоай тІахьожам лоаттабу. Цурра дена сарралца кхай тІара дІа я ца боалаш, отделене управляюще Оздоев Уматгире Салангирей шурий-товарни ферма бригадира Ажигов Тухана Мухарбикей.

ВІашагІа а эаь дІайийна суданнен хьажжІаши листта хьалъэттай, бокъонца силосе хьокхарг а хинна.

— Силоса лаьрхІа дІайийна хьажжІаш а баьцаш а шоай ханнахьа моша йолаш, ца а хьоккхаш, гІад доъьдала доладаларга дІинкхончайча, — йоах Мухарбика, — царех елла силос доахана вогІа юъ. ХІьта шин ханнахьа лаьттах еллача силосо лучох нийсса ах мара пайда ца, шурий дукхаллен дикаллен диллача.

Цудухьа из болх ший ханнаьхьа чакхбоаккхара тІаберзабьб отделене кулгалхоша тракторни бригада беррига нив. ВІаштІехкьа-тІехьа лел доакъар хьоккхаш йола ши комбайн. Цхьа минут юкъе ца йолийташ комбайнашкара ахьта доакъар силосии кІоаг болча дІаккхуь борташ лахкдаь кузоваш йолча автомашиний водителаша. Шоай декхар сихеи дикеи кхоачашду комбайнера Котиев Шимоахас, водителаша Плиев Хижамурадеи Котиев Абоси, комбайнаш тракторашца дІакхуьлачи Накастхоев Даудеи Гарданов ИсмаІалеи.

Цхьацца кхоачамбоацараш а хиилу хийцца болх дІа ца бохийташ. Масала, эггара лондаюбоацашагІа йола болтик ехача а, из тоае гІерташ е лохаш лелаш бІарчча ди доаде дезаш хул комбайнера е трактористи, хІана аьлча отделене меттел, совхоза мехмастерске а йолаш яц эша оатхал. Бакъда, лотор де, е моллагІа аьшкаш вІашагІхотта мара ца дилзача-м, цу гІулакха массаза а кийча волаш ший сваркаца механизаторашта уллув ва газосварщик Плиев Исраьила Мухьмад. Цудухьа цуша механизатораша дег тІара баркал а ал.

— Запасной оатхалаш отделенен совхозен ца хилар ах-м аз дукха тамаш а яц, — йоах механизатора Барахоев Билана, — цхьабакъда, хьона эшача хана хьалла уж хилац кхьметтел юрта боахам производственно-технически Іалашбара Нохч-ГІалгІай АССР Пачхьалкхен комитете а. Дукха ха йоацаш а тІехьа, совхоза кулгалхоша командировка а енна, лаьрхІа ваха со ее хиинав цига.

Масе силаде гІолла чакхьаьлча эша оатхалаш цига е йоацаш яр. Са дехар да редакцега: тхогара хьал цу комитета председателга нов. И. А. Авапесовга дІахайтар а из оарцагІваккхар а. Цу уж оатхалаш я еззачара тІаяйтаре, тхоашка а уж кхоачаргйолгах дог тийша да тхо.

Селлара халонаш хьалхашна уттаешехьа а, шоаш дІаболабаь болх дог ца а эккхаш, ший ханнахьа а бизза а чакхбоаккхаргхиларах бІубенна ба отделене механизатораш, хІана аьлча цу бахьанагІа моллагІча цхьане болх сецача, массанега а кхоач цун сагото, цхьатарра оарцагІа а баьле, цун болх юкъегІбаьнна латташ тоалургбоаца гІулакх ду.

— Хьинар долаш, эхь-эздел долаш, шоашта тІадилла гІулакх дизза кхоачайдеш ба тха тракторни бригада вІашагІкхийттараш, — йоах отделене управляюще нов. С. Оздоева, — дукха а дукхагІа бараш кагий нах а болаш. Цхьаккха а вац царца болх во бу аьнна юкъера ваккха йиш йолаш е паладчик а, е комбайнер а, е тракторист а. Укх деношка силоса дерригa моша доакъар хьекха а 1250 тонн чухоаш бола цемент хьаьха кІоаг хьалбина а довла дезаш да тхо. ХІаьта тха коллектив цу декхарах лоархІаергйолгах со дог тийша ва. Иэзал силос а шортта гІожа доакъар а хилча диза долаш Іангара дарга укх шера тха доахан.

Из да Пхьилекъонгий-Юртарча отделене механизатораша КПСС XXVI съезда накъаболхаш кийчдеча къахьегама совгІатий цхьа дакъа.

А. ПЛИЕВ,
тха корр.

УКРАИНСКИ ССР. Вошала тІий оал морякаша СССР-ен НРБ-ен бердаш чІоагІа вІаши дийзача дунен тІа эггара йоккхагІйолча машиннаькъа составаш Ильичевск — Варна яхача дІахьа кхувлара йолча дунен халкъашта юкъерча паромах. Духхьала укх шера кердача лаиегІа кемаша-паромаша дий 300 гаргга рейс. Планал совгІа дІа-хьа йихьай бІаьш эзараш тоннаш халкъа боахама кир.

Вошал долча шиина а мехка транспортхошкаш латташ йоаккха ха вІеаньтьара тероваш лехаш ба. Ильичевски паромни комплекса коллектив хьалха 15 сахьат хиннача, 12 сахьата графика тІа яьннай кемаш-паромаш доттарадоассадара. Ильичевцаша дІадоладаьр хьаллаьцад Болгаре Халкъа Республикерча морякашен машиннаькъетошев, цунах дикка хоалуш пайда а баьннаб. КПСС XXVI съезда даха ладоагІара накъьедхара Ильичевскии Варненскии вероми коммексай коллективаша лаьрхІад дотташ-доассош кемага-паромага йоаккхийта ха 11 сахьати 30 минути мара ца хилийта а, машиннаькъа вагонаша латташ йоаккха ха нормативал цхьа сахьат эоацъе а, цу чотагІа кланал совгІа эзараш тоннаш халкъа боахама мухь дІа-хьа бихьа а.

СУРТА ТІА: Ильичевск — Варна яха машиннаькъа составаш дІа-хьа кхувла дунен халкъашта юкъера паром.

И. ПАВЛЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

Политически экономически образоване системана

ЛЕНИНСКИ КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТИ— ВАЙ ЗАМАН ХЬАЬКЪАЛ, СИЙ, ЭХЬ-ЭЗДЕЛ

Партийни, комсомольски лелара, экономически образоване системера, пропаганда массови формашкара керда, 1980—81 дешара шу дІадолалу «Ленински Коммунистически парти — вай заман хьаькъал, сий, эхь-эздел» яха темах Іомаяргара. Лоха лелатех цу темах йолча занятей примерни план, литература список, пропагандиста лаьрхІа цхьайола рекомендацеш.

Тема Іомаяра йола план

Ленински Коммунистически парти — Іилман коммунизма парти. Марксистско-ленински теори — парте политикан революционни эргалоаш еча цун дерригача гІулакхийн чІоагІа лард, цун ша духьувла хьест. Коммунистически парти — эггара гуманегІа, вахарах бІубенна йола мировоззрени лелаер. Ленина идеашта, коммунизма гІулакха КПСС лешаме хилар, марксизм-ленинизм юкъамаччахьа, яхарца машар ца хилар, буржуазни идеологеца, ревизионизмацеи маоизмацей къовсам лоаттабар.

Марксистско-ленински теори КПСС XXIII, XXIV, XXV съездий материалашка, документацашка, Л. И. Брежневен парте нахьча кулгалхойи балхашка творчески дегІанкхувлар а парте, советски халкъа практически гІуллакхашка из чакхъяхар а. ДегІанвача социализмах бола хьехам кийчбар. ХІана дунен халкъашта юкъе дегІаахара процессий анализ яр а Іилман наькъаца уж вІашагІтохар а.

КПСС — тоххамах чакхъяьлла советски халкъа авангард, вай коталонаш ихара дегаш урауттадер а уж йоахкага вІаштІехьдоахар а. КПСС — кулгалдуи лостам телен советски общества низ, цун политически система, пачхьалкхени общественни организацей гІум. Болхлой класси, дукхача къамех латтача дерригача советски халкъа Коммунистически партеца ца кходен гІулакх дар. КПСС политика — социалистически строя вахара лард, берригача къахьегамхой хьашташ кхоачашдар. Парти — наха хьехам телар. Коммунист парте идеяшк политикен чакхйоахар.

КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяр духьа советски халкъо ленински парте кулгалца лоттабу къовсам. Парте экономически политика — коммунизм бахьан долаш лоаттабеча къовсама хоадамболлаш йола фронт. Халкъа материальни хьал торои культурни боарами лакхбар, социалистически строй демократически лардаш дІахо дегІаккхувлар. КПСС ЦК июньски (1980 шу) Пленумо парте XXVI съезда кийчо ярца дувзаденнача керттерча декхарий хьакъехьа, иттлагІа пятилетка чакхйоалача шера план чакхбоаччане тІехкхоачашъяьза, пусковой объекташ шоай ханнахьа кьаллъь яхалга. 1981 шера халкъа боахамо тешшаме дийа болх бергбола гІулакх вІаштІехьлаккхаиза дарг ца хилара хьакъехьа белгалдаьккхараш.

Производства эффективности балха дикали лакхъяр — партен халкъен, къахьегача хІара коллектива эггара керттера декхар. Іилма-техническа прогресс сихъянза, къахьегамен пачхьалкхени дисциплина чІоагІъянзо, къахьегама овсарле тешшаме лакхдулга Іалашданза дарг ца хилар. Доагора-энергетически транспортни проблемай, юртбоахама техниках пайда эцара, оборудоване импорта, советски экономика дегІайоалаяра дерригача юкъмоттигерча дешай уйла чІоагІагІа яра хьакъехьа парте белгалдоахараш.

Советски халкъа политически къахьегамен хьинар айдар, парте хІанз хургйолча съезда сийна лелаю социалистически яхь дегІайоалаяр. Парте члений авангардни дакъен коммунизм хьалъяра ерригача участкашна цар бехктокхам лакхбари.

КПСС ленински арахьара политика. КПСС ЦК июньски (1980 шу) Пленумо дунен халкъашта юкъерча хІанзарча хьален Советски Союза арахьарча политикан хьакъехьа белгалдоахараш. Социалистически пачхьалкхений вежарашха йола кхьоагІо массе оагІорахьара чІоагІъяра. ПартІатов кортамукъален бахьан долаш халкъаша лоаттабу нийсхоя къовсам хьаллацара, машаре дахара, сихдаь хьадеш латта герзаш юхасоцадара. Дунен халкъашта юкъера кхоккам кІаьдбара гІулакх леладераи дегІаккхувлари, тайп-тайпарча социальни системаех йола пачхьалкхечаша экономически, Іилман, культурни довкъошка вІаши гІоле йола гІулакхаш цхьана лелада тІаберзабаь XXIV-чен XXV-чен съездий никъ парте чакхбахар. КПСС-о тешшаме кхоачашду дунен халкъашта юкъерча болхлой класса, дунен коммунистически болама хьалхашкара интернациональни декхар.

ЛИТЕРАТУРА:

Ленин В. И. Политически завещан. — Соч., бузза гулам, т. 45, оагІ. 93.

Ленин В. И. Советски Іаьдала оргІанийн декхараш. — Соч. бузза гулам, т. 36, оагІ. 171—173.

КПСС XXV съезда материалаш. 1980 ш., 25 февр. 1976, оагІ. 3—34; 39—89.

«Идеологически, политически - хьехама болх дІахо тоабара хьакъехьа». 1979 шера 26 апреле КПСС ЦК соцам. М., Политиздат, 1979.

Владимир Ильич Ленина 110 шу дизара хьакъехьа. 1979 ш. 13 декабре КПСС ЦК соцам. М., Политиздат, 1979.

Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача пачхьалкхений Декларация. — «Правда», 1980, 16 май.

Брежнев Л. И. Коммунизмага болча наькъа тІара исторически рубеж. М., Политиздат, 1977.

Брежнев Л. И. 1979 ш. 27 ноябре КПСС Центральни Комитета Пленуме даь къамаьл. КПСС ЦК Пленума соцам. М., Политиздат, 1979.

Брежнев Л. И. Вай никъ — машаре бергат кхолла. 1980 ш. 22 феврале г. Москван Бауманский харжамий округа харжамхоца вІашагІкхийтача хана даь къамаьл. М., Политиздат, 1980.

(«Политическое самообразование» яха КПСС ЦК журнал, 1980 ш., № 8).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Сионисташа шоай мехкара арабаьха бІеннаш эзараш бола палестинцаш хІинц ха йоаккхаш Ливане Іеш ба. Уж шоай даймехка цІабахка а шоай ший лоІаме йола пачхьалкхе хьае лаьрхІа а ба. Бакъда Тель-Авива доале латтараш Ливана лаьтта геноцида наькъаца — палестинцаш; бокхий нах, кхалнах, бераш хІалак а дь, палестински проблема къоастае безам болаш ба. Израильски военщина лоІамагІа адамаша ла йиш йоацаш Іеза тІалатт мехках баьхача палестинцашта.

СУРТА ТІА: гаьнара дов деш йолча израильски артиллере кхийссача йоккхийча тоъаша Решидиа яхача палестинцийн - мехкахбаьхарий лагере цІа а доаденаш вІалбихьа бомбаьб бІарчча дезал.

ТАСС фотохроника.

Социалистически мехкашкара хоамаш

ПОВИХА ГОВЗАЛ ЙОЛА КАДРАШ — ЮРТА

Болгари — йоаззаш йола дунен рынке юртбоахама продукци лоаттаер. Цо экспортагІа дІаухийт 88 процент баьцадаарийн 75 процент сомийн мехка арахецаш йола консерваш, 82 процент сигареташ, 70 — ихьагІар, 22 гаргга — дулх. Керда баьцадаараш соми экспортагІа дІаахийтара НРБ шоллагІа моттиг дІалоац СЭВ членаш долча мехкашта юкъе.

Республика юрта боахаме хІанз болх беш 45 эзар гаргга лакхерен 18 эзар юкъерен образовани йола специалист ва. ХІаьта ховш ма дий, ткъаь итт шу хьалха халкъа Іаьдалга кхаьча хиннар къели юрташкара нах вІалла дийша ца хила ри хиннилга. 1944 шера ерригача Болгаре алхха 243 юххьаьцара школа мара лиар, цига ... беш 282 хьехархо болаш. ХІанз укхаза 90 эзар совгІа хьехархо ва.

Мехкарча ткъаь пхиъ ВУЗо кийчбу лакха говзал йола специалисташ, цу даькъе юрта боахама бараш а болаш. ХІанз 108 эзар болгарски студенто шоашта хержай юртбоахама специальносташ.

РУМЫНСКИ ФОРДА ЙИСТЕ ТАХАНИ КХОАНЕН

Форда тІагІолла лела кемаш хьадар — Румыне хилкьбоахама къонагІдарех дакъа да. ХІаьта а укхаза хьалу хІанз 150 эзар тонн водоизмещени йола кемаш. БІарчча хьанийдача 1990 шера СРР флота ерригa тоннаж 1975 шера хинначунна нийсйча 13-эза лакхургья, хІаьта 11 миллионага кхоачаш а хургья. Цу хьале портони боахам дегІабоалабанза баргбоацача оттаду гІулакх.

2000 шерага лехьача, цу хана Іаьржача форда Румынски йистошка болх беш хургья форда кемаш чуэцаш йола йоккха пхиъ порт — Сулина, Сфынтул-Георге, Мидия, Констанца, Мангалия. ТІеххьарчунгара дІайиккхача ерригаш а Дунайца гІоллен каналагІен Центральни Европаца хи тІа гІолла бувзам болаш хургья.

Бакъда алхха портоэн городаш хьалъаь ца Іеш тоаергья 247 километр йІаьха йола Румынски форда йист. Турнашен салаІараи йола моттигаш хьаьй хІанзъе а 80 километр йолча Мамаера Вама-Веже яхача кхаччалца йолча моттиге. ХІаьта хьалъе йолаергья туристически объекташ форда йиста къилбаседерча даькъа тІа а. Сипое яхача бокхача Іама юкке, Дунай фордагІа дІакхеттача. Сулини Сфынтул - Георгии яхача порташта гаьна йоацаш хургья дукхача наха салоІаш йола итташ эзараш нах цкъара салаІа тІалла йиш йолаш хургйола зона.

ДАРХАНЕРА ТЕХЦЕНТР

Дархане — цу Монголерча интернациональни доттагІлен городе — керда хьалдеча гІирсашта юкъе аьшкабетонни конструкцех хьалъеш латт йоккха здани. Из — технически центр я Советски Союзо норкъостал а деш хьалъеш латта. ХІанз цун керттерча корпусе чакхдоалаш латт монтажни отделени балхаш.

Техцентрах ший тайпара йола юртбоахамен наькъаш дехначен машинашта «дарба» деш йола моттиг хургья, хІаьта уж машинаш МНР-е лоаттаю СССР-о. 11 эзар квадратни метр йолча моттиге хІанз хьалъьй техникана гІулакх дара ремонт яраи йола механически мастерскеш. Уж кийчъьй хІанзарча гаражно-ремонтни а диагностически а оборудованеца.

Техцентре иштта вІашагІйохкаргья монгольски специалисташ Іомабеш а цар говзал лакхъеш я йола курсаш. Дешара классашка хургья гойтара пособеш, кердача машинай образецаш, уалаш, агрегаташ, технически документацеш. Кинозале хьажа йиш хургья масала, машинашта гарантийни а текущи а ремонт яра хьакъехьарча фильмашка. Занятешка дакъа лоацаш хила йиш я цхьан хила хургйолча 150 механизатора. Техцентр болх бе йолалургья кара шу чакхдоалаш.

(АПН).

ПОЛЬШЕРА ХЬАЛ

ВАРШАВА, 1 сентябрь. (ТАСС). Тахан укхаза хоам баьб дукхача социально-экономически дешаццта барта хилара ларда тІа Гданьске йистошкарча, Щецинерча, Эльблонгерча предприятешка, хІаьта иштта болх соцабаь хиннача кхыйолча районашка болх юхадІаболабаьб аьнна.

Польски испайоазоно белгалдоаккх къахьегама боарам телхабар бахьан долаш мехка этта экономически халонаш кІоаргъенна хилар, хІаьта цхьайолча моттигашка производства болх телхабаьб, транспорт сецаьй, хилаза даргдоацача товарашца бахенах Іалашбелта юкъагІдаьхад. Алхха цхьан Щециняла, доакъар, бийдал тІа ца йоатташ лоаттадаьд 61 кема. Уж товараш ца хилча дукха заводаши фабрикаши болх ца беш латта езаш ма хулий.

Селхан яьча пресс-конференце Польски официальни информационни служба цхьан кулгалхочо хьахкайкадаьд мехка этта кризисни хьал дІадаккха вІаштІехьдаьнна хилар, хІаьта из конфликт «цхьайола структураш харцахьа болх беш хиларах, хІаьта из бахьан долаш экономически социальни довкъошка баха нах Іалаш ца беш хилар бахьан долаш» хьахинна хилар. Цун дешаща аьлча, уж халонаш «шерагара - шерага йоалаш хьаьлхна я, хІаьта уж ирзенний тІеххьарча деношка».

НОРП ЦК органа — «Трибуна люду» яхача газета передовой статья тІа белгалдаьккхад «тахан вай ювц йоалхаеи халеи проблемаш, хІаьта царех цхьаккха а укх деношка ювца йиш йоацаш яц. Царех хІаранех дувц, уйлаш ю миллионаш болча наха. Цунах латт вай сийлахь-бокхха низ. Вай декхарийла да воай вахара хьал тоадара цун берригача низах пайда эца. Бакъда, цу гІулакха эггара хьалха кризис дІаяккха еза, лерттІа болх бе долаш а вай вахара ерригача механизмашна лерттІа болх байта а беза, хьае еза порядках сатийна хиларец, хьаьгьален уйлаш нийса хиларен, леладеча гІулакхашта бехктокхаме хилара атмосфера».

Наха ца боагІа низ беш, гуналхьа доаца нах цІъаза бде а беш «порядкени сатени» оттабеш болча полицейски мундираш тІеюхача расисташа таІзар лоаттаду моттигаш хиннай американски городашкарча негрий геттох.

Полицейски террора масал лархІа нетаргйолаш да Чаттануг яхача городе хинна расови гІоттамаш. Расизмацей дискриминацеи дуьхьала гІийттача неграшта дуьхьаллъьннача чІоагІъьлча полице подразделенеша юкъельхар бІаргах хий ухийта газ. Дувлаш дола гера, итташ бола нах лоза а бир, лийда а лийдар.

СУРТА ТІА: Чаттануга негрий геттора расизманен кроизволаш духьала гІеттачарех цхьаннена тІаэттаб полицейски низ.

ЮПИ — ТАСС сурт.

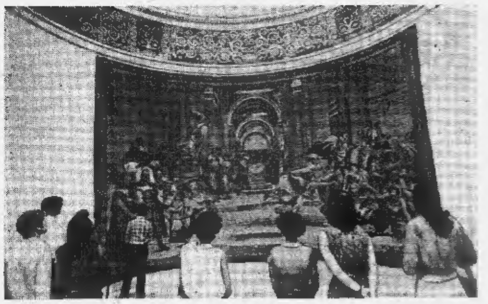

МОСКВА. А. С. Пушкина цIерагIча изобразительни искусствий пачхьалкхен музее болх беш я «Эрмитаже гульйича маллхбузен - европейсчи искусствий 100 шедевра лха выставка.

Выставка дикка доккха дакъа дIалоацаш я XVII—XX бIаьшеренашкара шпалераш. Боккха довзхIам болаш хиннай уж. Нах чубахача цIеношкара интерьер тоечан.

Выставка экспозицина юкъе да Англе, Дане, Германе, Польша, Итале, Португале, Франце, Швеце мастерий дотто изделеш.

Экспозице шеко йоццаш хоза я Мейсенера йовзаш йолча немций мануфактура фарфор. Выставкан цхьа раздел хетаь я XIX—XX бIаьшеренашкарче прикладной искусствана. Цунна чуйоагIа Франце шпалераш, керамика, кизга, ювелирни изделеш.

СУРТА ТIА: выставка залашка.

ТАСС фотохроника.

Рязански радиозаводо даим шерью ше арахецача леха эшача товарий ассортимент. Динамикаш, фо пIенду вонизатораш, стереонвушник кхаш кийдархоша чIоагIа хоаттанни хам беши я.

Монтажница Валентина Карпова (сурт тIа) стереофонически наушникаш хьагойташ я. Цу изделена дукха ка йовцаш пачхьалкхен дикала Знак еннай.

ТАСС фотохроника.

ТЕАТРИ ДРАМАТУРГИ

Моттигерча драматурге проблемаш — театран драматургии юкъера бувзам, цхьаца беча балха, формей методи уж дешаш къоастадеча дикагIа бола никъ хьалохалта, дахьа хьокхамаши ца деш дисаря. Уж культура министерствас, яздархой Союза, ВТО (Ерригсоюзни театральни общества) Нохч-ГIалгIай отделене хаддандзеи кIоарген уйла еш дешаш да.

ТIехххьарча шерашка культура министерствас дукхагIа ялиями ю кхоллама коллективаша репертуар хьахоржача, театральни процесса белгтала лостам тел. Хьалха Х. Нурадилова цIерагIча театро моттигерча авторий цхьа-ши пьеса мара оттаяцар, хIьата М. Ю. Лермонтова цIерагIча театра репертуаре уж вIалла а яцар. 1977—1980 шерашкарча театральни сезоншкия дикка хувцамаш хиннад. Х. Нурадилова цIерагIча техникйи театрашна хIара шера моттигерча авторий йиъ пьесага кхаччалца оттаю, М. Ю. Лермонтова цIерагIча театро — цаI-шиъ.

Оттаьйча пьесай керттера тематина — патриотизм, Дай мехкацара безам («Къонгаш бовча хана» С. Чахкиеви Г. Русакови): «Яхь йола кIантий» Р. Хакишева, керда саг хьахилар («Кокон» Е. Чебалина, «Са кIаьнк» С. Чахкиева), дукхача постановкаша хьахьокх вахаре новкъарле ечуща лоаттабу къосам («Отарера дахний» У. Ахмадова, «Абубешир», «Махьсолата», къыбараш» А. Хамидова). Х Нурадилова цIерагIча театра Р. Хакишева «Яхь йола кIантий» яха спектакль оттаяох К. С. Станиславски цIерагIа Пачхьалкхен премии елар 1977 шера. Карарча сезоне а юкъенкъай моттигерча авторий дукха произведенеш. Культура министерствас договораш оттадаьд драматургашца В. Матиевца, С. Чахкиевца, Л. Яхьяевца, хIьата А. Бокова, С. Гацаева, Е. Чебалина, М. Мусаева, кхыча драматургий произведенеш оттаелга дувцаш да.

ГIадвугаш гIулакх да вай республикнерча драматургий пьесашна мехкарча цхьуча театрий а терпам тIаувзалта. Дукхханахьа уттаяьй Е. Чебалина пьесаш. Къилбаседа ХIирий республике оттаяьй С. Чахкиева «ТIехххьара декхар» яха пьеса, Дагестане — А. Хамидова «Бож-Iали».

Х. Нурадилова цIерагIча театра дикача оамалех маI я до ший, нохч - гIалгIай, драматурги ларде а луацаш болх белга. Кхыметтел 1978 шера ЛГИТМИК-а арахийцача актерах латта гIалгIай трупна а ший репертуаре моттигерча авторий пхи пьеса йолаш я.

ХIьата а дикка зийча гулдоал нохч - гIалгIай драматурге цIеихаштта кхочамбоацараш долга. Республикерча яздархой бархIаргIча съезде чIоагIа сагота а болаш йиишар вай драматурги республика общественно - политически вахарал тIехьюсалга. Нохч - ГIалгIайчев таханара ди, цуи турпалехкъахьетача пахах дувцаш йола пьесаш яц.

Лакха художествении боарам а болаш, хIанзарча хана юархIаме йола социальни а нравственни а проблемаш а ювцаш, пролетарски интернационализм социалистически патриотизм, СССР халкъий доттергдоаца доттагIалхьахьокхаш йола пьесаш кIезига я. Культура министерствас хьаухийтачи произведенех дикка даьха хьалха денз довзаш дар механически кердан а доахаш штампай хьисапе яздаь да, къовсам шаблонни ба, ситуацеш, персонажаши банально хьахьекхай, хIьата из деррига а бокъонца йолча искусствана тарлуш дац Белакисе яьхад, бокъонца йолча художественни пьесашка болча турпалий оамалаш хетаргахьа дагалийца я йоацаш, вахаре чоаш ма ярра чили еза. Кхоллам декхарийла ба копеш а ца доахаш, замин еибат лакхача искусства формашка хьахьокха, бокъолчун новза ше ма ярра ювца.

ЧIоагIа сагатдайташ гIулакх да техникий театра лахьараш мара бераштa лаьрхIа пьесаш йоацилга.

Драматургашца беча балха анализю хьахьокх драматически ядархочоаш вахар, цуи проблемаш дика яйзача, фийла а хIама зувш а художникхияча тоьаш йоацилга. Цуи эттара хьалха дикка довза деза театр а драма теори а, сценически законаш, театратара Iомавала веза цо Iомаве йиш йолчоа. Из гIулакх чIоагIа тоьаш дац дукхача моттигерча драматургашта.

ТIехххьарча ханнаца бакхка а боагIаш бехк боакхаш хиннад вай воай театрех. Режиссераш массаза а хиина бац моттигера драматически таланташ гучайоахилта шоай керттера декхаррех цаI хеташ, массаза а кIоарита уйла а еш драматургаца цун пьеса тIа болх баьбац. ХIьата массанена хоиш ма дий спектакла толам дукхагIча даьгье пьеса дерттIа сценически Iо а йийна, оттаярца бувзабенна болга. Режиссера, драматически актераша айхха бувзам а болаш болх бича мера хилац лерттIа спектакль.

Театрой драматургеи цхьа болх белга цхьалха процесс ац. Пьеса репертуара юкъейкхьачул тIехьагIа а да боладеш, из дIаболабе йеза драматурга эттара хьалха боаккхача когаца. Атта бац иштта дIаболабеш боля никь, бакьда, массанена а пайда дукхагIа боал цох.

Дукха ха я Лермонтова цIерагIча театро А. Бокова «Юрски горизонтагахьа» яхача Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахой бувцача кердача пьеса тIа болх бу. Иштта беркате болх бу Х. Нурадилова цIерагIча театро драматургаша Л. Яхьяева, Е. Чебалина язьйча пьесаш тIа.

Культура министерствана чIоагIа баькхьа хет моттигерча драматургашта театрий сцена тIа бовла торо елча, шоай низах уж тешареболаш дарна новкъостал дича.

Цунца цхьана тхо тешаш да мел дукха организационни мероприятеш чакхйоахе а драматург талант йоацаш вале цох а гIулакх хургдоцилгах. Ремесленникашта мел дукха хьалха доахе а парех ремесленникаш мара хургбац. Бакъда, говзал йоаллача наха новкъостал яц шоай кхоллам дегIаахдувлара. Кхоллама процесс эттача хьалашка хьежоа лаьгIалла а е тIатIа низ болаш дегIаахка а йиш я.

Балха дикагIа доле хьалаш вIаштIехьадоахилга культура министерствас санна яздархой Союза а хаддандза деза доля гIулакх лерхI оаха. Цу гIулакха кIезига къахьетац оаха. ХIара шера ВТО отделенеца цхьана драматургашта лаьрхIа республикански а зональни а творчески семинараш хул. Цигача шерра ювц цар произведенеш. Иштта йийцачул тIехьагIа дукха пьесаш юкъеяьхкай театрий репертуаре.

Иштта эффективни форма довзхI оаха юкъарчал а доацаш къахьегама коллективашка керда пьесаш ювцилга.

Масала, А. Бокова «Юрски горизонтагахьа» яха пьеси йийцар Малгобекски бурув деттача балхий управлене, В. Матиева, Л. Яхьяева «Вай хержа наькъаш» Нохч - ГIалгIай гIишлош управлене болхлошта юкъе.

Драматургашта дика школа хул общественни хьажаршка а керда спектаклаш ювцача а дакъа лацарах, репетицешка ахарах, художественни советаща цхьана болх барах. Иштта театра вахаре дакъа лоацаш болча драматургашта дика доаз театральни коллектива кхоллама вахара хьалаш, царна фу эш хов.

Коммунизм хьалъеча литературей искусстван хадданза лакхлуш боагIача лоархIама. «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцамо хьалхашка уттадеча геттара бехктонхамеча декхараша дIадех культура министерствагара а яздархой Союзагара а моттигерча драматургена дукхагIа терпам тIалоаттабелга.

Из чоалхане йола проблема къоастаяра практически боаила кег хилар культура министерства коллеге яздархой Союза правлене, ВТО Нохч - ГIалгIай отделене цхьана пь заседани. Цу заседание дийцар КПСС ЦК «Идеологически, политико - кхетама болх дIахо тоабарах болча» соцамо дIадехарашка хьежна республикерча драматургашца театраша бу болх эргабоаккхаш тоабарах дола доаш.

КIоарга, а массаболча оагIорахьа а дашхар къамак драматурги дегIаахара хьалаш, цхьана беча балха формаши методаши, къоастаянза йола дукха проблемаш а дешаш а къоастадергдола наькъаш техкар.

ЧIоагIийр хоадам бола, дифференцировани йола мероприятей план. ВIашагIъеллай драматургий республикански Совет, цун керттера декхар да лакха профессиональни боарам тIа театральни критикаша, общественноста, прессас даькъа а лоацаш моттигерча драматургий произведенеш йоашхилга. Цу гIулакха дикагIа пайда эц «Лоаман Iуйре», «Аргун» яхача литературно - художественни альманахех.

Драматургически литература дIахо дегIаахувлара В. И. Ленин ваь 110 шу дизаран Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккха 35 шу дизаран хетаь дикагIа йолча пьеса конкурс кхайкаьяр культура министерствас.

Дика традици а хиина дIаэттад хIара шера комсомола областной комитетаца цхьана къонача литераторий республикански кхоллама конкурсаш чакхйоахилга.

Драматургашца бу болх дIахо тоабара хетаь яздархой Союзи, ВТО Нохч-ГIалгIай отделене лаьрхIа йленумаш хургья.

Оттаь мероприятеш дикка чакхйоахе сцена тIа вайна гургья чулоацамга диллача масштабни, художественно бизза мах боля, тайп - тайпара тематика, жанраш, стилаш йола произведенеш.

Нохч - ГIалгIай драматурги дегIаахара чоалхане ха я хIанзара яр. Цо вай ханарча сага дигалаттачун жоп лургдола кердадар, формаш лех.

Из кхочашдара драматургаша, режиссераша, актераша цхьа лостам а болаш беча балхо, шеко а йоацаш, вIаштIехьадоаккхаргда тахан ларте литературан искусствап деятелашта хьалхашка уттаду декхараш толамца кхочашделга.

А. МИТРОФАНОВ,
НГIАССР культура министра заместитель.

Редактора заместитель **М. М. ХАМХОЕВ.**

СОВЕТСКИ ВАХАРА ХЬИСАП

ЭНГИНОЕВГIАР ДЕЗАЛ

Укх Iуйрийнарча сахьате сабаре я укх цIагIа. Ший эIамига, кIулдлагаш мо диза доле, хоза ши кулг юха а дилла тхьайса улл эIамига кIаьнк Руслан. Цунна тIауллаш бола юргIа кийс а баь, еласина цунна бIарахьежача соцаенна латт Александра Фоминична. «Ма чIоагIа тара ва шийи наина Любайна, цо а йора ишттa кхаб, уйла ю цо. Хьайл, набарах вел, гIа гу хургда цунна, фу гу хургда хьогI цунна гIанахьа?»... Шийна юхе латта ненана хоелча санна сома а ваьлла, укханигахьа хьахьежа ер бIарга а лийна, велавелар кIаьнк.

— Фу их Iа, Руслан, фу хет хьона, Iуйре дика хийла хьа! — Хьадола со йолча, са доппо эппаз, хIана кулгиш дуьергди вай, хьа наиен навна дан хьа а гIовттадергда, цар балха бахa беза,—кьнии ши кулг дIакховдадир укхо. МархIоинкхар кIаьнк.

— ХIаьта вайи Натишкен цIагIа хьошаргда, хьо-м воккха хиннав, иттлагIа бола бутт болабеннаб. — тIатекир ...

ХIаьта бер, делаш, ловзаш нениаьна фоартех хьаьрчар. Цу ханна хьалгIайттир цIагIарбараш. ТIаодда кIаьнк мархIа о велла, цунца кхеста йолаелар Люба, цунгара хьаваьккха из ловзанс эттар наьна нежарий: хьалхагIа Руслан, цул тIехьагIа Саша.

— Фу леладу ош, дита бер, била и ца бахьаш, — тIачайхар ненана. — Вита кIаьнк, балха даха кийчле!

ЦIенда, Султан Габесович, сомаваьнна дукха ха яр. Шийи сесаги йийий кIаьнкий бIарахьежаш уллаш цIаьхха дег чу оссар яхача ханара уйлаш: «Ма сиха йода ха, дуцар хьамсарча уйлаша, хIанз даьда, наьнда а хиннав. Дукха ха йоацаш санна хет ше инонервожати, цул тIехьагIа комсомола Псeдахски райкома инструктор. ЦIеча Эскаре шийи декхар кхоачашдеш хиина ха, 1941-ча шера апрель бетта наьнага яздир Султани каькат: «Эскарца дувзденна гIулакх чакхдоалаш латт, цхьа-ши бутт боаллаш из декхар чакх а даьнна цIакхоачаргва», аьнна. Цхьабакъда, цу хана цIава вIаштIехьдалаизар Султана. Ши бутт а балалехьа болабелар Сийлехь - боккха Даймехка тIом, тийса са, лийрхIа гIулакхаш дохадеш. Шийи вахара уйлаех ваьккха, Дийхе лоpae езаш хьалхашка эттача гIулакхаша оарцагIваьккха хьайзар къона салте.

— Дунен хоане кийна ха яр из, — дагадуац Султана. — ДукхагIча даькъе кIуро йиза Iаьржъенна яр сигале, юлача топаша, лелхача бомбаша, доагача цIеношки хьувшен корзагIа даьккха дар лаьтта. Цхьайолча хана хеталора деррига дуне а доаг, аьнна. Вицлац байна новкъостий, дагалатт советски салтечо Iайша хало.

Султан Габесович тIом беш хиннав Къулба - Малхбузен, Малхбузен фронташка, Курске, Воронеже, Брянске, Туапсе — уж городаш йиц ца луш дагалатт старшинана Энгиноев Султана. Къаьстта дагалатт Туапсе йоакхаш хинна лира тIом. Iалаьмате хала тIом бар из. Цига хиннача тIем тIа, вай салташта чIоагIа новкъарло еш хинна дзот йохаеш 4 пулемет а хьэйоакхаш 14 фашистий салте а эпсар а вуаш Султана гайта майрал бахьан долаш укхашна елар «За отвагу» яха медаль.

1945 шера Ивановски областерча Южа оалача городе шоайла вIашагIкхийтер нохчий эIамига саг Энгиноев Султани эрсий йоI Сойтневи Александрав. ТIом дIабаьнна ах шу доаллаш цу шинних мари сесаги хилар. Цу ханe денз дукхача моттигашка баьха а баьхаб уж, тайп-тайпара балхаш а даьд. 1959 шера Султана дай бахача Долакоа цIайаьхнар уж. Укхаза безбаь тIа а йицар уж Султана гергарче нехеи юртахошей. Султан районни бувзама узле монтерадла балха эттер, хIаьта Александра хьалхагIа почтальонилла балха яхар, тIехьагIа цу юртарча къоаной цIагIа сестра-хозяйка хилар.

Шоай дезал кхебеш, хьанала къахьегаш хьабоагIа Энгиноевгiар Султаний Александрай. Цар йоIо Зинас чакхъяьккхай Пятигорскера фармацевтически институт, хIанз Грознерча Нохч-ГIалгIай АССР аптекоуправлене болх беш я яз. Эрсий эIамига саг Федорон Сергей веза а венна, цунга маьре а яха, хIанз ши бер а долаш яша я.

— Цхьабараш цу гIулакха духьала бар, — дувц Александра Фоминичнас. — Цхьабакъда, тхона цох тахьост хиланзар, Султана а оаха массане а ше раьза йолаш, из шийца веза а вениаш маьре яхалле, тхо а раьза хинна соцадир из гIулакх. Наст-васта шийи дезалца тхо долча хьоалIа кулгIаш ял Зина, хIаьта наьна даьна Султана деза а дев, лархIа а лоархI цар ши бер — Ингеи Станислави.

ШоллагIа йолча йоIо Ливас ТбилисерА консерватори яьккхай, хIанз шийи марац Кердача Узене яхаш я. ХIаьта цуй йиIиг Наташа, Любей кIаьнк Руслан санна, наьна дай ненинен йолча Iеш ба. Люба медсестра я, МагIалбикерча АТП болх беш я. Володи «Iаьржа доширь» доакхаш Мангышлаке къахьегаш ва. Цо херка вахара никъ хержаб Сашас а — МагIалбикерча УВР бураветтачун гIончалла болх беш ва из. Руслан а Любе къахьегаш йолча АТП воарцик ва. Найб эскаре гIулакх деш ва, хIаьта эггара эIамагIа воле Сергей юкъерча школе дешаш ва.

Иштта, шоай бераш а бераш бераш а кхедеш хьаьмала бах Энгиноевгiар Султаний Александрай дезал.

Пенсе вахачул тIехьагIа хьыьвла къахьегаш хьавоагIа коммунист Энгиноев Султан. Дукхаза хийрхав из Долакоарча юрта Совета депутаталла. ХIанз МагIалбикерча хьук боахаме егерь ва из. Наст-васта доагIа Султанига цуца цхьана Даьхе лораеш хиннача — запаса майорагара. ЦIеча Седкъа ордена кавалерагари, тIема хана 119 къаьсттача стрелкови бригада разведка начальник хиннача Курнышев Федор Семеновичагара, Грознерча Заводской районе вахача Шахмурзаев Ваха Шахмурзаевичагара, Надтеречни районерча Гвардейское яхача юртарча Мальсагов Аюп Мальсаговичагара, Урус. Мартанерча Талгаев Ахмел Талгаевичагара хьамсара письмош.

Шоай деррига гIулакхаш а дите Котало яьккхача динахьа цхьане вIашагIа а кхийте дагар дувцаш багIа однополчанаш.

— Иразе хила сага эшар фуд аьнна хаттар а даь, цу хаттара ше жоп лу Султан Габесовича. — Айса яхар кхетадергда аьнна хет сона тIема жожагIате, из къиза тIом кхиякаш тIарен. кино гIоллен мара ца бовзачар а. — Ираз долаш хила сага эшар машар ба, тIом боацаш йола ййнкха сигале, бераш кхеде, къахьега, ваха. тIом боацаш дола гIоза вахар.

Цу дешаца хьагъайву цо шийи йиIий воI Руслан — загIе велача кIаьнка бIаргашка ираз лен. Ил ираз доацаш ма дусалда вай!

З. СОЛТУКИЕВА,
тха штаге йоаце корр.

ФУТБОЛ

ХОЗА ЯЬККХА КОТАЛО

ТIа-тIа фиппиа гаргахьоачаш латт СССР футболах йолча чемпионатв «А» клас са шоллагIча лига кхоалагIча зоне ловзача командаи турнир. Цига бе беза никъ дIакхха ца хиннача тайпара укх шера лоаца хилара а шоллагIча лигера хьалхарча лиге толошагIйола командаш йовзара никъ хIанз а тIехь къоастабаь баьнна ца хиларо а чIоагIа дикбу хIара матча лоархIам, хIара очко къаьстта мах болаш я чемпионат чакхъяларга дIалестача хана.

Ховш ма хилара, чоалуаце да укх шера «Терека» хьалхашна латта декхараш. Соахкарча шере денз дага ца хиннача тайпара дукха ког дIабеттлалуш хьайоагIача «Терека» укх чемпионата хьалхарча ахдаькъе а цул тIехьагIа хиннача цхьадолча ловзарашка а кIезига тоамаш даьд республикерча футбол езарашта. Ма дарра аьлча, нагахьа матч дIайхаяц команда мугIарашка цун тренераша шоаш ца боалам цхьацца хувцамаш ца деш. Долче, кхетаде хала мичад, цу тайпара хьалаш команда ловзара хьадда дола тактически сурт хьадара а, хIаьта бухсоццача цун спортивни толамашта а дика Iеткъаш долга. Цудухьа укх шера «Терека» цхьайолча хозача коталонашта тIехьа цо геттара эсала ловзаш чакхъяьха матчаш яхай.

Из селлара дIаьхдаь вай дувцаш хиларо бахьан беладоаккхаш ала деза. самарийнахьа С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе Саратоверта «Сокол» яхача командаца цун хиншача ловзаро футбол езараша дого доахка уж керттера дешаш команда хоадам болаш тоадеш йоалаш хиларга доадоахилга еншла. Укхаза хетадала тарау Саратоверра «Сокол» чIоагIагIа йолча коллективах йоацандаь цун цо ловзаш «Тереко» бакъ кхача толамах гаьна йолхачи уйлаш лард е вIаштIехьдаш аьнна. Дале, а бокъонца бакьда, хетаргахьа, укх шера духхьашха цу матче мара къаьсга гуш дола тактически сурт. ЧIоагIлуш доагIа ловзара бувзамаш дола команда санна «Терек» вайна духьала ца эттала.

Ловзара хьалхарча минуташка денз шанкхе а командa ший аьттув кхычуп наIарашта тIатеIарца лаха эттар. Цо торо елар царна футболах доахка дукха дикадараш хьахьоаха. Цхьабакъда команда капитан В Талгаева керте а вьлаш диеен тешамел лайдача «Терека» защитникашен кердача вратаро В. Агаповен хьаьшашта бIарчача матча шоай наIарашта шозза-кхоаза мара хьерам тIабосситтанзар ХIаьта хьаьшашта дола халахетараш ловзара хьалхарча минуташка денз дIадоладелар. Иштта 8-ча минуте «Тереко» ей хинзача хьалхарча атакех цаI толамда чакхъяьккхар къонача форварда У. Садаева.

Цу хьалхарча толамо лаьгIданзар вай футболистий хьинар. Цул тIехьагIа нийсса кхо минут яьлча О. Хохлеввосен Ш. Джунидовев дакъа лоацаш дIайолалъ комбинаци гаьнмара геттара хоза гол чутохаш чакхъяьккхар Ю. Спиридонова.

Ховш да, хIана футболе къаьстта гоьта моттиг штрафной майда йолга. Цу чу дукха футболисташ гуэбаларо а хIаравар хIаране саьхка лоравеш хиларо а атта торо лац майда юкъе да еш йола атакаш толамца чакхъяха. Цудухьа лоархIам болаш да тIатIортара лостам ахьан флангa тIара воах фланга тIа а боахаш шийца ловзача команда оборона телхаяр. Из никъ хержабар «Тереко» Саратоверча командаца ше ловзаш. Из кхочашбара дикка дакъа юкъедихьар ловзар шоай бе деллача грозненций полузащитникаша. Флангацна къаьстта пра ловзар Ш. Джунидови П. Косенкова. ХIаьта Ш. Джунидова 35-ча минуте хьаьшийн наIарашка кхоалагIа гол чутоха а кхоагIдаьлар.

3:0 йола из счет кхы хувцаца цуш «Терек» котйоалаш чакхдаьлар ловзар. Матча юкъейисача хана шоай толам дIахо бахьа цунна мегадеце а, белгалдаккха доагIа, йиза а хоза а яьккха котало из хиннилга.

Кхоана шийи стадионе вай футболисташа тIаэц Лапецкерча «Металлург» яха команда.

С. ПАРЧИЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 сентябрь

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Гола тохе моттиг» яха телевизионни художественни фильм.
10.20 — «Кинопавильона клуб». Передача дIахьу Ю. А. Сенкевича. Йистельча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Халахьа цхьоагIон баккъа Чиле котало, аьккха 10 шу дизарна. «Йистехдиша йола репортаж». Телевизионни документальни фильм. Автораш — чилийски йоазонхо Лабарка а политически обозреватель В. Дунаев а.
16.05 — «Горизонт». Ленинградера передача.
17.05 — «Эрсий къамаьл».
17.55 — Дой спортах йола СССР чемпионат. Троеборье. Конкурс. Олимпийски дой-спортивни комплексера передача.
18.00 — «Орденок» яхача телестуде концертни зал. Передача дIахьу музыковеда Виноградовас.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Дунен халкъий творчество». Палестина гарбий халкъа искусство.
19.25 — Ховкена доза дунен халкъашта юкъе новкъостацкха вIашагIкхетар. Финляндe вIашагIтеха команда — СССР вIашагIтеха команда. Хельсинкера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — Ховкена доза дунен халкъашта юкъе новкъостий вIашагIкхетар. Финляндe вIашагIтеха команда — СССР вIашагIтеха команда.
21.40 — «Тахан дунен тIа».
22.10 — Эстонски ССР искусства мастерий а художественни коллективий а концерт. «Олимпиада-80» культурни программа цикланара.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.05 — «Вай хоний беш».
8.35; 9.35 — Владимир Ильич Ленин. «Партийни организаци а партийни литература а». 10-гIа класс.
9.05; 14.05 — «Школа а творчество а». КхоалагIа передача.
10.05; 14.35 — «Испански меттала къамаьл де».
10.35; 11.35 — Юьхьара биологи. 9-гIа класс. Биологе хала боахамера лоархIам.
11.05 — ПТУ дешархошта. Астрономи. Астрономе керттера методаш.
12.05 — Студенташта - заочникашта. Лакхара математика. 2-гIа курс.
13.20 — Тургенева вахара а творчества а оагIонаш.
15.05 — «Из оаха дийшадаи» яха художественни фильм.
17.45 — Документальни фильм.
18.00 — «Нохч - ГIалгIайчу гIоада»
18.20 — Киножурнал.
18.30 — КПСС XXVI-ча съезда дизза чакхьагIоргда. Лакхарча дикала тIехьа къовсам хоаттабар (нохчий мет.).
19.00 — «Бейнах» яхача ялейн халкъарий ансамбла концерт (нохчий мет.).
20.00 — «Бийса захьхала зийла шуь, бераш!».
20.15 — Вьетнамски артистий концерт.
20.35 — «Деснянски мохк» яха документальни фильм.
21.00 — Московски Пачхьалкхен симфонически оркестра концерт. Солист — Деже Ранки (фортепьяно). Дирижер — ВНР искусства заслуженни деятель Миклош Эрдели.
21.40 — «ТIехье» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. КхоалагIа серя.

5 сентябрь

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Хьаькарча хьаьра юкъе» яха телевизионни художественни фильм.
10.20 — «ВIарагIуадар — теша хьадар». Передача дIахьу профессора Каплин. Йистельча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Юртара балха денош». Документальни фильмай программа.
15.50 — «Безача наьна ахкерий». Фильм-балет.
16.10 — «Олимпийцаш вайна юкъе».
16.40 — «Московски комсомола гIулакхаш».
17.10 — «Дими дIоагIа» яха художественни фильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Фазис» яхача фольклорни ансамбла концерт.
19.20 — «Ха» яхача программа почта. Передача дIахьу Синицына.
20.10 — «Печенье Бимбобеллов» яха телевизионни художественни фильм. (Итали).
21.00 — «Ха».
21.35 — «Эрмитаж». 17-гIа бIаьшерара Франце искусство. Передача дIайоалалуш къамаьл ду Пачхьалкхен Эрмитажа директора, академика Пиотровске.
22.05 — «Тахан дунен тIа».
22.20 — Интервидение фестиваль. Эстрадни илли Сопотера концерт (Польша).

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.05 — Iилман-популярни фильм.
8.35; 9.35 — Эрсий къаьхьа фольклор. 4-гIа класс.
9.05; 14.15 — Школа а творчество а. ЙиълагIа передача.
10.05; 11.40 — Английски мотт.
10.35; 11.35 — Iалам довзар. 2-гIа класс. Вайна Iалам довзаргда.
10.35 — Къаьнерча памятникий лаьтта.
11.05 — ПТУ дешархошта. Обществоведени. Сийлахь - боккхий кувцамаш бара дола марксизма-ленинизма маIан.
11.35 — «Уннакiенн». Iилман-популярни программа.
12.40 — «Саг. Лаьтта. Вселенни».
13.25 — Студенташта - заочникашта. Iилма хилараи тарра марксистски - ленински эстетика.
15.20 — «Борача чо» хьалъеча. Iилман - популярни фильм.
15.45 — «Довза а деза, ха а ха». Къонача техникашта йола передача. Экран — хьехархочо.
16.30 — «Литературни вIашагIкхетар» (нохчий мет.).
17.30 — Фильм.
18.00 — КПСС XXVI-ча съезда дизза чакхьагIоргда. «Гудермесский» совхоза дуга лелдераш бола.
18.30 — «Нохч - ГIалгIайчу гIоада».
18.50 — Киножурнал.
19.00 — «Къонал» яха студи.
19.30 — Мультфильм.
19.40 — Вай доача хьоашагIа да театра а кино а артист М. Боярский а, композитор М. Дунаевский а.
20.15 — РСФСР халкъа артистка Сапиника концерт.
20.30 — Iилман-популярни фильм.
21.00 — Литовски ССР камерни оркестра концерт.
21.40 — «ТIехье» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. ЙиъагIа а пхелагIа а серя.

РАДИО

4 сентябрь

6.40 — «Юрт гIулакхаш деладараш» (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана, кхаапах!» яха радиожурнал (нохчий меттала).
9.15 — «СелаIад» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
9.45 — «Мехкдаьттахой керда толамаш». Репортаж (гIалгIай меттала).
17.00 — Передачий программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.11 — Бунин. «Даьхен вIашиа». Оркестрина йола поэма (эрсий меттала).
17.30 — «Патриот» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
17.45 — Партийни организацешкара отчеташ а харжамаш а (нохчий мет.).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай мет.).
18.30 — Хоамаш.

5 сентябрь

6.40 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.23 — Иллеш доаш Усманова (нохчий меттала).
8.50 — Социалистически яхъа дискинк (эрсий меттала).
9.15 — КПСС XXVI-ча съезда дизза чакхьагIоргда. «Лакхара дикала бола продукци дукхагIа» (нохчий меттала).
9.30 — «Агенст» яха радиожурнал (эрсий меттала).
9.50 — Ашараш (эрсий мет.).
17.10 — Передачий программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий мет.).
17.11 — Берий хьакъехьа боккхий бераша. «Дезала барт-цхьааргIа». Беседа (нохчий мет.).
17.26 — «Общества законаш» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
17.46 — «Хьакъа ашараш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай мет.).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Керда обрядаш вахара юкъе» (нохчий мет.).

Хоттийса

Тахан республике гIоллен Грознен моркхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо догIа а делхаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 22—27, Грозне 24—26 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш моркхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана 8—13, дийнахьа 21—28 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктохкхама секретара — 9-24-00; отделий: партийна вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; корректорской — 2-39-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05305. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4180.